

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta

Katedra dějin a didaktiky dějepisu

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vztah kurátora a edukátora v galeriích umění

The Relationship between Curator and Educator in Museums of Art

Kristýna Juríková

Vedoucí práce: Mgr. Kateřina Sládková

Studijní program: Edukace a interpretace v oblasti kulturního dědictví

Studijní obor: N EIKD P (0288TA120002)

2023

Odevzdáním této diplomové práce na téma *Vztah kurátora a edukátora v galeriích umění* potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucí práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Praha, 21. listopadu 2023

Děkuji vedoucí mé práce Mgr. Kateřině Sládkové, která mi po celou dobu psaní této diplomové práce poskytovala odborné rady, cenné podněty i reflexi, bez kterých by práce nemohla vzniknout v takové podobě. Také děkuji všem edukátorům a kurátorům, kteří byly ochotni mi poskytnout rozhovor a informace o jejich současném zaměstnání.

ABSTRAKT

Diplomová práce se zabývá problematikou vztahů a spolupráce mezi kurátory a edukátory v galeriích umění. Teoretická část představuje obě profese, uvádí okruhy jejich pracovních činností i kvalifikační a kompetenční nároky. Dále se teoretická část zaměřuje na stručný přehled probíhajících proměn ve výstavních institucích, konkrétně je popsán s nimi související nový institucionalismus a edukativní obrat.

Praktická část představuje empirický výzkum, jehož hlavním cílem je zjistit, jak v současnosti vypadá spolupráce kurátorů a edukátorů ve vybraných galeriích umění. Data k výzkumu jsou sbírána pomocí polostrukturovaných rozhovorů s kurátory a edukátory z galerií, otázky jsou mířeny jak na vzájemnou spolupráci, tak také na předchozí zkušenosti, vzdělání a na pracovní zázemí. Informace získané v rozhovorech při osobních setkáních jsou společně s informacemi z webových stránek vybraných galerií analyzovány a interpretovány.

Z výzkumu vyplývá, že všechny oslovené galerie nabízí různorodé aktivní programy pro různé cílové skupiny, což ukazuje reflexi probíhajících proměn a určitý posun k edukativnímu obratu. Hlavním cílem výzkumu je zmapovat aktuální stav spolupráce mezi oběma profesemi. Největší důraz je kladen na spolupráci, ke které dochází nebo nedochází při vytváření nových výstavních projektů v galeriích. Ukazuje se, že prozatím taková aktivní spolupráce není systematicky v institucích nastavena a ze strany edukátorů nebývá iniciována. Pokud dojde k aktivnímu zapojení obou profesí v rámci koncepce výstav, jedná se spíše o výjimku. Spolupráce kurátorů a edukátorů ve vybraných galeriích je zatím nastavena hlavně na úrovni předávání informací a potřebných materiálů k výstavám.

KLÍČOVÁ SLOVA

kurátor, edukátor, galerie umění, edukace, výstava, edukativní obrat, kvalitativní výzkum

ABSTRACT

The diploma thesis deals with the issue of relations and cooperation between curators and educators in art galleries. The theoretical part introduces both professions, presents their work activities and qualification and competence requirements. Furthermore, the theoretical part focuses on a brief overview of the ongoing transformations in exhibition institutions, specifically describing the related new institutionalism and the educational turn.

The practical part presents empirical research, the main aim of which is to find out what the collaboration between curators and educators in selected art galleries currently looks like. The data for the research are collected through semi-structured interviews with curators and educators from the galleries; questions are directed at mutual collaboration as well as previous experience, education and work background. The information obtained in the interviews during face-to-face meetings is analysed and interpreted together with information from the websites of the selected galleries.

The research shows that all the galleries surveyed offer a variety of active programmes for different target groups, which shows a reflection of the ongoing changes and a certain shift towards an educational turn. The main aim of the research is to map the current state of cooperation between the two professions. The greatest emphasis is placed on the collaboration that does or does not occur in the creation of new exhibition projects in galleries. It turns out that so far such active cooperation is not systematically set up in institutions and is not initiated by educators. If there is active involvement of both professions in the conception of exhibitions, this is rather an exception. The cooperation between the two professions in the selected galleries is so far set up mainly at the level of information and necessary materials for exhibitions.

KEYWORDS

curator, educator, museum of art, education, exhibition, educational turn, qualitative research

Obsah

Úvod.....	8
1 Kdo je a co dělá kurátor v galerii.....	10
1.1 Kvalifikace a kompetenční požadavky.....	11
2 Kdo je a co dělá edukátor v galerii	13
2.1 Kvalifikace.....	16
2.2 Kompetenční požadavky	17
3 Kurátoři, edukátoři a edukativní obrat	20
3.1 Kritika muzeí a nový institucionalismus	20
3.2 Edukativní obrat	22
4 Projekt výzkumu	25
4.1 Východisko výzkumu	25
4.2 Cíl výzkumu	26
4.3 Charakteristika a metodologie výzkumu	27
4.4 Výzkumný problém a výzkumné otázky	28
4.5 Výběr galerií umění pro výzkum.....	30
4.5.1 Kritéria výběru	30
4.6 Otázky polostrukturovaných rozhovorů	31
4.7 Galerie a jejich prezentace na webových stránkách	34
4.7.1 Oblastní galerie Liberec	35
4.7.2 Gočárova galerie v Pardubicích	36
4.7.3 Oblastní galerie Vysočiny v Jihlavě.....	37
4.7.4 Galerie umění Karlovy Vary	38
4.7.5 Západočeská galerie v Plzni.....	40
4.7.6 Zveřejněné strategické dokumenty a výroční zprávy.....	41

5	Realizace výzkumu	43
5.1	Oslovení pracovníků a návštěva galerií umění.....	43
6	Zjištěné informace v rámci jednotlivých galerií	45
6.1	Oblastní galerie Liberec.....	45
6.1.1	Z pohledu edukátorky.....	45
6.2	Gočárova galerie v Pardubicích.....	47
6.2.1	Z pohledu edukátorky.....	48
6.3	Oblastní galerie Vysočiny v Jihlavě	50
6.3.1	Z pohledu edukátorek.....	50
6.3.2	Z pohledu kurátorky	52
6.4	Galerie umění Karlovy Vary	54
6.4.1	Z pohledu edukátorky z Galerie umění	55
6.4.2	Z pohledu edukátorky z Becherovy vily	57
6.4.3	Z pohledu kurátorky Galerie umění	59
6.5	Západočeská galerie v Plzni	60
6.5.1	Z pohledu edukátorky.....	61
6.5.2	Z pohledu kurátorky	62
6.5.3	Z pohledu kurátorky a edukátorky	64
7	Analýza a interpretace zjištěných informací	66
7.1	První otázka výzkumu	66
7.2	Druhá otázka výzkumu	68
7.3	Třetí otázka výzkumu	70
	Závěr.....	75
	Seznam použité literatury	77
	Seznam použitých online zdrojů	80

Seznam příloh.....	82
--------------------	----

Úvod

Tato diplomová práce se věnuje problematice spolupráce mezi profesemi v galeriích umění, konkrétně se zaměřuje na profese kurátora a edukátora. Zdá se, že právě jejich vzájemná spolupráce se stává stále důležitější v kontextu neustálé proměny role výstavních institucí ve společnosti, kdy je v současnosti čím dál více akcentován důraz také na jejich vzdělávací úlohu. Rozvíjení vzdělávací role institucí a jejich otevírání se veřejnosti souvisí mimo jiné s myšlenkami nového institucionalismu a s probíhajícím edukativním obratem. Impulsem k napsání této práce je má hypotéza, že spolupráce kurátorů a edukátorů, která je v tomto procesu klíčová, může být problematická a že edukátoři mohou stát v rámci instituce v pozadí bez možnosti aktivního se zapojení. K ověření této hypotézy je navržen empirický výzkum. V něm jsou zformulovány tři badatelské otázky. První z nich je zaměřena na teoretické a praktické zkušenosti či znalosti kurátorů a edukátorů včetně jejich dosaženého vzdělání: *Z jakého prostředí nastoupili kurátoři a edukátoři do současné pracovní pozice, jaké mají vzdělání a předchozí zkušenosti?* Druhá otázka zjišťuje podobu pracovního zázemí a personální zastoupení obou profesí v galerii, ve které působí: *Jaké pracovní zázemí mají v galerii kurátoři a edukátoři a kolik jich v rámci galerie je?* Poslední otázka má za úkol odhalit, zda dochází mezi kurátory a edukátory ke spolupráci, případně v jaké míře a jaké má podoby: *V jaké podobě momentálně funguje spolupráce mezi kurátory a edukátory v rámci fungování galerie, případně při vytváření výstav?*

Teoretická část je informačním zázemím k následnému výzkumu a zabývá se oběma klíčovými profesemi z více hledisek. Stručně je uveden vznik obou profesí a jejich ustanovení v rámci výstavních institucí, k čemuž v českém prostředí došlo později než ve světě, a to až v průběhu 90. let minulého století. S jejich etablováním v muzeích a galeriích přímo souvisí definování pracovních rolí kurátorů i edukátorů, k čemuž jsou v diplomové práci využity mimo jiné i údaje uváděné v Národní soustavě povolání. Tyto poznatky o pracovních požadavcích a náplni jsou konfrontovány s realitou v praktické části, která se opírá o informace získané výzkumem. Dále první část práce obsahuje stručný úvod do problematiky kritiky výstavních institucí, s ní souvisejícím novým institucionalismem a edukativním obratem. Právě edukativní obrat, který znamená především zvyšující se důraz

na rozličné vzdělávací aktivity nabízené veřejnosti, je jedním z východisek výzkumu v druhé části.

Praktická část se věnuje empirickému kvalitativnímu výzkumu v galeriích umění, které byly zvoleny na základě splnění několika stanovených kritérií, tudíž vykazují společné znaky. Součástí je rešerše prezentace vybraných galerií v online prostředí skrze jejich oficiální webové stránky, která slouží jako odrazový můstek před realizací samotného výzkumu. Hlavním cílem výzkumu je zmapování vztahů a zjištění aktuální situace spolupráce kurátorů a edukátorů v rámci jedné instituce.

Získávání informací v jednotlivých galeriích probíhá pomocí polostrukturovaných rozhovorů s kurátory a edukátory. Jedním z nejpodstatnějších bodů zkoumání je proces vytváření nových výstav a míra zapojení obou profesí v něm. Také se výzkum zaměřuje na celkové fungování galerií, s nímž souvisí mimo jiné personálního zabezpečení obou profesí, na pracovní zázemí kurátorů a edukátorů a na disponibilní galerijní prostory. Je zjišťován počet poboček, které jednotlivé instituce spravují a zaměřuje se na rozložení výstavních a kancelářských prostorů v rámci těchto budov. Důležité je získat informace o poloze kanceláří jednotlivých zaměstnanců i o tom, zda jsou sdílené mezi profesemi či nikoliv. Další otázky rozhovoru jsou směřovány k zjištění pracovní náplně kurátorů i edukátorů, jejich předchozích pracovních zkušeností či na jejich dosažené vzdělání. Informace získané z webových stránek, osobními návštěvami galerií a jednotlivými rozhovory s kurátory a edukátory jsou v závěru analyzovány a interpretovány.

1 Kdo je a co dělá kurátor v galerii

„*Why do curators always have to work so hard? Because they do an impossible job.*“¹

Termín kurátor, jak je užíván v současnosti ve výstavních institucích, sloužil před více než 60 lety buď jako označení kustodů, kteří se starají o sbírky anebo je spravují, nebo se tento termín vůbec neužíval.² Samotná pozice kurátora se ve světových muzeích a galeriích začala formovat v 50. letech minulého století, kdy nahradila správce sbírek. K jejímu rozšíření v České republice došlo až o desetiletí později, a to v 90. letech.³

Podle definice uvedené v Národní soustavě povolání⁴ kurátor „*vytváří sbírku v kulturní či paměťové instituci, zpracovává, uchovává a prezentuje movité kulturní nebo přírodní dědictví.*“⁵ Tuto obecnou definici lze dále rozpracovat, základní poslání však zůstává stejné. Kurátor je osoba, jež mimo jiné tvoří prostředníka mezi prezentovaným kulturním dědictvím a divákem či návštěvníkem dané instituce. V rámci své profese by se měl zabývat otázkami o způsobu prezentace, jejímu vývoji a možnostech, jak dědictví interpretovat a zasazovat do kontextu. Vytváření výstav je komplexní a náročný proces, jenž klade velké nároky na ty, kteří se na něm podílejí. Důležité jsou hluboké znalosti z oboru i z oblasti muzeologie, ale také znalosti potřeb návštěvníků nebo edukační cíle. Nezbytná je kreativita a pozitivní přístup, schopnost řešit problémy i schopnost komunikovat a prezentovat své nápady s ostatními.⁶ V galeriích, které disponují sbírkami, se kurátor nezabývá výhradně prezentací děl a výstavním projektům, součástí jeho práce je také činnost sbírkotvorná, jak už uvádí i obecná definice výše. Kurátor spravuje fond instituce a je aktivním činitelem v její akviziční politice, přičemž se stává jedním z aktérů, kteří naplňují dlouhodobou koncepci odborné činnosti. S odbornou činností kurátora souvisí také editorská a vydavatelská praxe.

1 VERWOERT, Jan. Control I'm Here: A Call For the Free Use of the Means of Producing Communication, in Curating and in General. In: O'NEILL, Paul a MICK WILSON, ed. *Curating and Educational Turn*. London, 2010, s. 23-31. ISBN 978-0-949004-18-5, str. 23.

2 KORECKÝ, David (ed.). *Médium kurátor: role kurátora v současném českém umění*. Praha, 2009. ISBN 978-80-86603-51-3, str. 10.

3 VESELÁ, Romana, ed. *Pozice kurátor: poznámky správců umění a designu*. Ústí nad Labem, 2016. ISBN 978-80-7561-035-5, str. 8.

4 Dále uváděna také pod zkratkou NSP.

5 *Kurátor*. Národní soustava povolání [online]. 2023 [cit. 30.08.2023]. Dostupné z: <https://nsp.cz/jednotka-prace/kurator>

6 DEAN, David. *Museum Exhibition: Theory and Practice*. London and New York, 1994. ISBN 978-0415080163, str. 1.

Dalším, neméně významným a mnohdy nejvíce časově náročným úkonem, kterým se kurátor zabývá, je problematika financování výstavních projektů a jejich produkce včetně zajišťování sponzorů či grantů.⁷

V Národní soustavě povolání jsou pracovní činnosti kurátora shrnuty v těchto bodech:

- *odborná tvorba, správa a evidence sbírkových předmětů příslušného oboru či mobiliárních fondů;*
- *tvorba vědeckých výstupů v příslušném oboru;*
- *koordinace a zprostředkování vědeckých výzkumů;*
- *komunikace s veřejností a s návštěvníky výstav;*
- *tvorba expozic, výstav a dalších prezentačních, doprovodných a interpretačních projektů;*
- *konzultační a expertní činnost;*
- *správa depozitářů sbírkových předmětů a mobiliárních fondů;*
- *tvorba koncepcí ochrany a prezentace sbírkových a mobiliárních fondů ve vazbách na další obory pro výkon státní správy a samosprávy;*
- *vědecké zpracování, ochrana a prezentace sbírkových předmětů příslušného oboru či mobiliárních fondů.*⁸

1.1 Kvalifikace a kompetenční požadavky

Ohledně kvalifikačních nároků k výkonu povolání a samotných kompetenčních požadavků se v Národní soustavě povolání nelze dozvědět nic konkrétního. Podle všeho ještě pro pozici kurátora seznam odborných znalostí a dovedností nebyl zpracován i přes fakt, že pozice kurátora je v NSP zveřejněna od 31. srpna 2012 a jak již bylo zmíněno, v českém prostředí je běžná od 90. let minulého století.

⁷ VESELÁ, Romana, ed. *Pozice kurátor: poznámky správců umění a designu*, str. 9–10; FRIEDLOVÁ, Martina, ed. *Umění: prostor pro život a hru. Kurátor výstav*. Olomouc, 2008. ISBN 978-80-244-1997-8, str. 13.

⁸ *Kurátor*. Národní soustava povolání [online].

Zmínka o vhodné kvalifikaci chybí v NSP úplně, nejsou zde uvedeny ani vhodné studijní obory. Z jakého oboru studia by měl nastupovat do výstavních institucí kurátor, není jasně stanoveno, na což bylo upozorňováno mnohokrát již dříve, jako příklad lze uvést publikaci *Médium kurátor* z roku 2006. Již výše byly popsány požadavky, které na kurátory klade profesor historie z Carleton University v Ottawě David Dean. Zdůrazňuje nutnost hlubokých znalostí svého oboru, což by v případě kurátorů uměleckých muzeí a galerií měla být hlavně kunsthistorie a teorie umění, nezbytná je také orientace na poli současného umění. Dalším požadavkem jsou znalosti muzeologie a současných muzejních trendů. Vhodnými obory studia by byly podle takových požadavků například teorie a dějiny umění, teorie kultury, kunsthistorie, historie a muzeologie. Samostatný a dosud jediný studijní obor kurátorství u nás byl založen v ústecké Univerzitě Jana Evangelisty Purkyně na Fakultě umění a designu v roce 2007. To znamená, že studijní obor se formoval o více než deset let poté, co již pozice kurátora v muzeích a galeriích byla součástí běžné praxe. Dodnes však ani tento studijní obor není uveden jako vhodná kvalifikace v Národní soustavě povolání. Poslední aktualizace informací tam proběhla v listopadu 2017, tedy před šesti lety.

2 Kdo je a co dělá edukátor v galerii

„Múzejný pedagóg je výnimočná osoba...Je to tlmočník medzi verbálnym a vizuálnym jazykom, komunikátor, kreátor a v určitom zmysle aj misionár.“⁹

Veřejná muzea už od svého vzniku hrají roli v kultivaci a osvětě společnosti, mnohdy se také podílí na přeměně diváka v občana.¹⁰ Tendence rozvíjet výchovný a vzdělávací potenciál muzeí se postupně rozšiřovala, kdy se od doplňování popisků u vystavených exponátů přes výklad kustodů či otevření možnosti návštěvy školních tříd dostala až k dnešním edukačním programům pro různé cílové skupiny. Nejvíce změn v oblasti vzdělávací role muzeí přišlo v polovině 20. století, do té doby byla tato role plněna hlavně tvorbou expozic, nebo ojediněle doprovodnými akcemi, které však probíhaly soukromě bez zapojení široké veřejnosti. V 60. letech se v Evropě začala rozšiřovat práce se školami, a tak postupně vznikala nová profese muzejního edukátora. V 70. letech už množství světových malých i velkých muzeí mělo zřízeno edukační oddělení a nabízelo zajímavé edukační aktivity. I v českém prostředí v téže době začaly snahy o nastolení systematické edukační činnosti. První lektorské oddělení bylo založeno v roce 1965 v Národní galerii v Praze. Po Sametové revoluci se díky zahraničním vlivům v 90. letech proměnila podoba i popularita muzejní edukace u nás, vznikly první odborné publikace, v roce 1990 byly založeny Asociace muzeí a galerií ČR a Rada galerií ČR. Právě v rámci Rady galerií ČR byla 14 let po jejím založení zřízena Komora edukačních pracovníků, která představovala první zaštitění této profese.¹¹ V současnosti je role muzejních edukátorů ve výstavních institucích nenahraditelná mimo jiné i tím, že různé cílové skupiny motivuje k návštěvě a získávání nových poznatků. Edukace školních a dětských skupin se již stala běžnou praxí,

⁹ SYROVÁ, Michaela. Osobnost' múzejného pedagóga. In: ŠOBÁŇOVÁ, Petra a Květoslava MUSILOVÁ. *Kultura, umění a výchova : výběr z textů 2013-2016 : muzejní a galerijní pedagogika : edukace v kultuře*. Olomouc, 2018. ISBN 978-80-904268-3-2, str. 239.

¹⁰ DUNCAN, Carol. *Civilizing Rituals. Inside Public Art Museums*. London – New York, 1995, s. 10.

¹¹ ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Edukační potenciál muzea*. Olomouc, 2012. ISBN 978-80-244-3034-8, str. 93, 102-103, 137-138, 142.

nyní je aktuální problematika celoživotního vzdělávání a nabídka programů pro dospělé návštěvníky.¹²

Samotná pozice edukátora je obtížněji definovatelná už jen proto, že se dodnes neustálil jeden termín, kterým pozici nazývat. V Národní soustavě povolání je uvedena pod názvem *muzejní¹³ edukátor*, jako alternativu pak ještě nabízí pojmy *muzejní pedagog* či *edukační pracovník*. S nejednotnou terminologií se lze setkat v galeriích i muzeích po celé republice, kdy některé výstavní instituce mají oddělení edukační, jiné vzdělávací či například lektorská. Vhodnost užívání pojmu edukátor je možné podpořit uvedením definice samotné činnosti edukace, ze které název pracovní pozice vychází: „*Edukace je záměrným rozvíjením osobnosti člověka prostřednictvím činností, při nichž dochází k (celoživotnímu) učení; zahrnuje pojmy výchova a vzdělávání.*“¹⁴ Právě to, že pojem edukace ve své podstatě obsahuje oba dva zmíněné termíny, jej činí jasnějším obzvláště v případech, kdy se spojuje s méně tradičním prostředím, ve kterém ke vzdělávání a výchově dochází.¹⁵ Výstavní instituce svými expozicemi, výstavami a dalšími službami výchovně působí na veřejnost a návštěvníky, což je jedním z jejich poslání. Měly by vědomě rozvíjet i obohacovat společnost, a zároveň mimo jiné napomáhat k osvojování si nových informací, poznatků nebo zkušeností. Edukace pak představuje učební procesy, které jsou navázány na sbírky, expozice či výstavy instituce, ale na rozdíl od nich je působení na návštěvníky intencionální, plánované, má obsah a předem stanovené cíle.¹⁶ Ty jsou nejen obecné, které směřují k celkové kultivaci a humanizaci dotyčných návštěvníků, ale také specificky zaměřené na konkrétní výchovné intence a obor dané výstavní instituce. Podstatné je, aby muzejní edukace představovala proces obsahující pedagogické zásady, vhodně zvolené metody a formy, didaktické pomůcky i prostředky.¹⁷ K tomu, aby taková edukace probíhala

¹² JIROUTOVÁ, Jana. Historický vývoj profese muzejního pedagoga pohledem zahraničních odborníků. In: KOCICHOVÁ, Ivana a Marie ŽÁČKOVÁ, ed. *Perspektivy české muzejní edukace*. Praha, 2016, s. 5-13. ISBN 978-80-7036-516-8, str. 12.

¹³ Pojem „muzejní“ je pro potřeby této práce brán jako synonymum ke „galerijní“.

¹⁴ HAVLÚJOVÁ, Hana; HUDEC, Petr a INDROVÁ, Martina. *Památky nás baví 1*. Praha, 2015. ISBN 978-80-905631-6-2, str. 14.

¹⁵ ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Muzejní edukace*. Olomouc 2012. ISBN 978-80-244-3003-4, str. 31.

¹⁶ ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Edukační potenciál muzea*, str. 219-220.

¹⁷ DROBNÝ, Tomáš, ed. a VYKOUPILOVÁ, Pavla, ed. *Muzejní edukátor: studijní materiál*. Brno 2020. ISBN 978-80-7028-553-4, str. 55.

v muzeích a galeriích smysluplně, je třeba definovat pozici edukátora a na něho kladené požadavky.

Definice v Národní soustavě povolání uvádí, že muzejní edukátor „didakticky zpřístupňuje obsahy a témata kulturního a přírodního dědictví (např. výstav a expozic) různým cílovým skupinám v muzeu. Vhodnou formou vzdělává návštěvníky různých cílových skupin prostřednictvím předávání informací o předmětech kulturní hodnoty, přírodninách, minulých a současných jevech.“¹⁸ Záměrem edukátora, nehledě na konkrétní cílovou skupinu, by mělo být mimo jiné i to, aby edukace a absolvované programy byly pro návštěvníky obohacujícím zážitkem, něčím neobvyklým nebo novým. Podstatnou roli hrají znalosti, pozitivní přístup projevovaný návštěvníkům a vhodné využití objektů v institucích.¹⁹

Pracovní činnosti muzejního edukátora uvádí Národní soustava povolání takto:

- *výzkum a analýza aktuálních vzdělávacích potřeb cílových skupin a reagování na ně nabídkou edukačních a doprovodných programů a akcí v muzeu;*
- *plánování, tvorba, koordinace, pilotáž a dokumentace edukačních programů pro různé cílové skupiny v muzeu;*
- *plánování, tvorba, koordinace, pilotáž a dokumentace doprovodných kulturních programů a akcí pro různé cílové skupiny v muzeu;*
- *tvorba doprovodných muzejně didaktických materiálů k expozicím, výstavám či edukačním programům (průvodci, pracovní listy, muzejně didaktické pomůcky);*
- *evaluace všech typů edukačních aktivit v muzeu;*
- *vědecké zpracování tematiky muzejní pedagogiky a tvorba adekvátních výstupů ve formě publikační a další vědecké činnosti;*
- *podpora vzdělávání návštěvníků muzea, uspokojování jejich intelektuální potřeby;*
- *tvorba edukační koncepce muzea;*

¹⁸ *Muzejní edukátor*. Národní soustava povolání [online]. 2023 [cit. 29.09.2023]. Dostupné z: <https://nsp.cz/jednotka-prace/muzejni-edukator>

¹⁹ SCHEP, Mark ed. and KINTZ, Pauline, ed. *Guiding is a profession. The museum guide in art and history museums*. Amsterdam, 2017. ISBN/EAN 978-90-5006-201-5, str. 28.

- *spolupráce na přípravě expozice, nové výstavy či edukačního programu s dalšími odbornými pracovníky muzea či jinými odbornými externisty;*
- *předávání vědeckých a dalších poznatků cílovým skupinám muzea;*
- *vzdělávání ostatních profesí v muzeu z hlediska efektivního předávání informací různým cílovým skupinám;*
- *tvorba obsahové náplně propagačních materiálů edukačních aktivit muzea;*
- *vedení a aktualizace databáze kontaktů návštěvníků muzea;*
- *koordinace průvodců, lektorů či kustodů v muzeu.*²⁰

Z výše uvedených bodů lze vyčíst, že podobně jako kurátoři jsou i edukátoři v určitém smyslu považováni za odborné a vědecké pracovníky výstavních institucí a výsledky svých činností by měli publikovat. V pracovních činnostech je u edukátorů ve více bodech implicitně obsažena interakce a komunikace s návštěvníky, což je samozřejmé vzhledem k povaze profese. Komunikací s veřejností by se však podle NSP měli zabývat také kurátoři. Nejzajímavějším bodem uvedeným jako pracovní činnost muzejního edukátora je ten, jenž zmiňuje spolupráci na přípravě expozice, výstavy nebo edukačního programu, a to s dalšími odbornými pracovníky. V Národní soustavě povolání je tedy počítáno s aktivní spoluprací edukátorů s ostatními kolegy nejen při vytváření edukačních programů. Otázkou je, proč takový bod není obsažen v pracovních činnostech kurátorů.

2.1 Kvalifikace

Oproti kurátorům jsou kvalifikační a kompetenční požadavky muzejních edukátorů v Národní soustavě povolání uvedeny poměrně podrobně. Zajímavý je tento rozdíl i proto, že obě pozice byly zveřejněny ve stejný den, tedy 31. srpna 2012. Naposledy byla pozice edukátora aktualizována před čtyřmi lety v únoru 2019.

Nejvhodnějšími obory, které NSP uvádí jako základ pro výkon povolání, jsou magisterské studijní programy buď v oboru historické vědy, nebo obecná teorie a dějiny umění či kultury. Dalším vhodným studiem jsou obory pedagogické, učitelství pro základní

²⁰ *Muzejní edukátor*. Národní soustava povolání [online].

nebo střední školy a specializace v pedagogice. První samostatný studijní obor pro edukátory s názvem Galerijní edukace a zprostředkování umění byl otevřen pod vedením Radka Horáčka v roce 2010 na Masarykové univerzitě v Brně. Záhy vznikl za vedení Petry Šobáňové další studijní obor na Univerzitě Palackého v Olomouci, ten nese název Muzejní a galerijní pedagogika.²¹ Jedná se o navazující magisterský obor na Katedře výtvarné výchovy, který se po několika pokusech stal akreditovaným na konci roku 2012. Na rozdíl od brněnského oboru, který se zaměřuje primárně na galerijní pedagogiku, je olomoucké studium koncipováno všeobecněji tak, že se orientuje na rozličné typy muzejních institucí.²² Širší zaměření na hmotné i nehmotné kulturní dědictví nabízí budoucím edukátorům také obor Edukace a interpretace v oblasti kulturního dědictví na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Ten byl akreditován později než dva výše zmiňované obory, první možnost zapsat se ke studiu byla v akademickém roce 2019/2020.²³

2.2 Kompetenční požadavky

Klíčové kompetence k výkonu povolání muzejního edukátora jsou v NSP rozděleny do pěti skupin, a to do odborných dovedností, odborných znalostí, obecných dovedností, měkkých kompetencí a digitálních kompetencí. Poslední uvedená skupina není u muzejních edukátorů zatím zpracována. Odbornými dovednostmi, kterými by měl edukátor disponovat, jsou myšleny ty dovednosti, které souvisejí s aktuálními znalostmi z muzejního a pedagogického dění, edukační koncepcí instituce a se všemi činnostmi, které jsou nutné k vytvoření, realizaci, reflexi a evaluaci edukačních i doprovodných programů. Také zahrnují tvorbu didaktických, metodických materiálů a odborných výstupů. Od edukátorů jsou vyžadovány odborné znalosti muzeologie, dějin umění a také pedagogické, didaktické,

²¹ JAGOŠOVÁ, Lucie a Lenka MRÁZOVÁ. Tradition of museum pedagogy in the Czech Republic and the role of Brno museology in its development. In: *Museologica Brunensia: vědecký recenzovaný muzeologický časopis*. Brno, 2015, vol. 4, 2, s. 56-64. ISSN 1805-4722., str. 61.

²² ŠOBÁŇOVÁ, Petra. Muzejní a galerijní pedagogika a její zastoupení na českých univerzitách. In: *Muzeum a škola: sborník příspěvků z konference Muzeum a škola, aneb, Aby věci promluvíly: 20. a 22. března 2013*. Zlín, 2013. Acta musealia; suppl. 2013/1, s. 11-14. ISBN 978-80-87130-28-5, str. 12.

²³ Nový studijní program Edukace a interpretace v oblasti kulturního dědictví. *Katedra dějin a didaktiky dějepisu* [online]. © 2023 [cit.02.10.2023]. Dostupné z: <https://pages.pedf.cuni.cz/kddd/novy-studijni-program-pro-navazujici-magisterske-studium/>

lektorské znalosti. Za nejdůležitější obecné znalosti pro edukátory jsou v NSP považovány počítačová způsobilost a jazyková způsobilost v češtině i v angličtině. Mezi dalšími požadovanými obecnými znalostmi lze uvést například ekonomické nebo právní povědomí. Poslední skupinou jsou takzvané měkké kompetence, které jsou třeba k podávání kvalitních pracovních výkonů bez závislosti na konkrétním oboru odbornosti, protože jsou uplatnitelné mezioborově a závisí na schopnostech jedince. Jedná se o kompetence osobnostní, interpersonální, kognitivní a výkonové.²⁴

Tím, jak specifická je role edukátora/průvodce v muzeu, se zabýval výzkum, který probíhal v nizozemském Amsterdamu s průvodci a vedoucími třech vzdělávacích oddělení,²⁵ a se širokou skupinou odborníků. Výzkum vedl k formulaci 45 klíčových kompetencí ve čtyřech hlavních oblastech. První klíčová oblast se zabývá kompetencemi, které přímo souvisí se zacházením se skupinou ve specifickém – muzejním, galerijním – prostředí. Podstatná je schopnost napojit se na dynamiku skupiny a reagovat na její podněty i potřeby a mít schopnost se adaptovat. Zároveň je však důležité být ve vedoucí pozici a udržovat si přehled nejen o návštěvnících, ale i o bezpečnosti objektů v blízkosti. Druhá oblast obsahuje kompetence související s komunikací a komunikačními dovednostmi. Edukátoři by měli ovládat verbální i neverbální projev, umět vést diskuzi a obohacovat dialog díky aktivnímu naslouchání podnětů návštěvníků.²⁶ Komunikaci, obzvláště podněcování a udržování rozhovoru, zmiňuje jako nejpodstatnější roli a dovednost také Michaela Syrová. Zdůrazňuje, že se v rámci edukace jedná o komunikaci tří stran, a to edukátora, návštěvníka i okolních objektů.²⁷ Třetí oblast kompetencí zahrnuje potřebné znalosti a pedagogiku, což lze připodobnit k odborným znalostem požadovaným v NSP. Podle výzkumu by edukátoři měli mít znalosti historie, kunsthistorie a kultury, současně

²⁴ *Muzejní edukátor*. Národní soustava povolání [online].

²⁵ Výzkum probíhal díky iniciativě Rijksmusea, Muzea Stedelijk a Muzea van Gogha v Amsterdamu a Univerzity Amsterdam.

²⁶ SCHEP, Mark ed. and KINTZ, Pauline, ed. *Guiding is a profession. The museum guide in art and history museums*, str. 30-31; SCHEP, Mark a Pauline KINTZ, ed. *Průvodcovství je profese* [online]. Praha, 2022 [cit.20.10.2023]. ISBN 978-90-5006-201-5. Dostupné z: <https://vydavatelstvi.pdf.cuni.cz/index.php/2022/12/15/pruvodcovstvi-je-profese/>, str. 36-37.

²⁷ SYROVÁ, Michaela. Osobnost múzejného pedagoga. In: ŠOBÁŇOVÁ, Petra a Květoslava MUSILOVÁ. *Kultura, umění a výchova : výběr z textů 2013-2016 : muzejní a galerijní pedagogika : edukace v kultuře*, str. 241.

musí dobře znát sbírky muzea a kurikulum. Hloubka, úroveň znalostí a s tím související kompetence záleží na konkrétním zaměření výstavní instituce, sbírkách a cíli edukace. Poslední, čtvrtá klíčová oblast obsahuje kompetence související s rolí edukátora jako osoby, která by měla muzeum patřičně reprezentovat. Profesionalismus se má projevit zodpovědností, schopností navazovat spolupráci, sebereflexí a aktivním seberozvojem.²⁸

²⁸ SCHEP, Mark ed. and KINTZ, Pauline, ed. *Guiding is a profession. The museum guide in art and history museums*, str. 32-33; SCHEP, Mark a Pauline KINTZ, ed. *Průvodcovství je profese* [online], str. 38-39.

3 Kurátoři, edukátoři a edukativní obrat

Výstavní instituce, které jsou nesporně již od svého vzniku představiteli kulturních a společenských postojů i hodnot, se v průběhu let mění na základě soudobých potřeb společnosti. K proměnám institucí tak dochází na základě kritických hlasů zejména odborníků.²⁹ Studií, polemik i diskuzí, které se problematikou proměny společnosti, a tudíž i proměny nároků kladených na výstavní instituce a jejich aktuální poslání, existuje od konce minulého století do současnosti velké množství. Níže je uveden pouze omezený výčet z nich, který má nastínit, že se jedná o dodnes diskutované téma, na které neexistuje jediná správná odpověď.

Pro tuto diplomovou práci je podstatné zmínit hlavně myšlenky, které do diskuze přináší takzvaný nový institucionalismus. Ten totiž mimo jiné přezkoumává role kurátorů i edukátorů ve výstavních institucích a jeho myšlenky jsou úzce spojeny s aktuálním trendem edukativního obratu.

3.1 Kritika muzeí a nový institucionalismus

Zásadní velká vlna kritiky mířená proti tradičnímu pojetí muzeí, které se ocitlo v krizi na pomyslném rozcestí, probíhala od 80. let minulého století. Peter Vergo v roce 1988³⁰ kritizoval „starou“ tradiční muzeologii proto, že se příliš zabývá samotnými metodami, a naopak se příliš málo věnuje svému vlastnímu účelu a poslání. Předdesílal, že pokud nedojde k přezkoumání role výstavních institucí ve vztahu ke společnosti, stanou se „živoucími fosiliemi“³¹. Redefinování muzeí se věnovala v průběhu let řada dalších studií uznávaných autorů a autorek, mezi kterými lze uvést například příspěvek britské historičky umění a edukátorky Eilean Hooper-Greenhil v knize *Museums and Their Visitors (1994)*, britského profesora muzeologie Grahama Blacka a publikaci *The Engaging Museum (2005)* nebo českou publikaci historika umění Ladislava Kesnera *Muzeum umění v digitální*

²⁹ MORGANOVÁ, Pavlína, Terezie NEKVINDOVÁ a Dagmar SVATOŠOVÁ. *Výstava jako médium: české umění 1957-1999*. Praha, 2020. ISBN 9788088366133, str. 15.

³⁰ VERGO, Peter, ed. *The new museology*. London, 1991. ISBN 0-948462-03-5, str. 3-4.

³¹ V anglickém originále „living fossils“.

*době (2000).*³² Poslední zmiňovaný mimo jiné píše, že samotný rozpor o identitě muzeí není ničím novým a byl přítomný už od zakládání prvních muzeí, avšak v posledních desetiletích se diskuze o tom, zda muzeum má spíše představovat chrám pro elitu či nástroj masové zábavy, stále opakovaně objevuje.³³ Na vzrůstající tendenci výstavních institucí nabízet veřejný prostor s primárně zábavnou funkcí nebo se uzavírat jako konzervativní chrám reagoval například polský historik umění a kurátor Piotr Piotrowski společně s historičkou umění Katarzynou Murawskou-Mathesius, když popsal v roce 2015 vlastní typologii muzeí a definoval třetí, vlastní vizi demokratického muzea jako fóra. To se opírá o model kritického muzea, které by mělo být aktivním aktérem povzbuzujícím společnost k pochopení současného světa včetně jeho změn, problémů a otázek. Také by se takové muzeum mělo kriticky vymezit vůči minulým výstavním tradicím a mělo by se odklonit od globalizace tím, že upřednostní lokální kontext.³⁴

Kritika výstavních institucí, jejich postojů, proměn a následné hledání nových definic napomohlo k rozvoji netradičních přístupů ve výstavnictví a na konci minulého století vyústilo takzvaným novým institucionalismem. Nejedná se nový o termín, do té doby ho užívala sociologie pro označení výzkumů zabývajících se institucemi, které díky vlastní angažovanosti a nesamozřejmému přístupu samy k sobě, ke svému programu a publiku odolávají politizaci a komercializaci současného světa. Ve světě umění nový institucionalismus propaguje pojetí výstav jako kritické formy a diskurzivního prostoru, kde dochází ke střetávání experimentálního přístupu umělce i kurátora se sociální angažovaností návštěvníků.³⁵ Vzhledem k tomu, že právě propojení těchto tří aktérů je klíčové, není kladen hlavní důraz na jednotlivé vystavované sbírkové předměty a jejich prezentaci. To vyžaduje, aby sám kurátor hrál určitou roli kritika, který zpochybňuje cíle i metody instituce a zároveň objevuje dopad umění a výstav na poznávání, vzdělávání i rozvoj společnosti. Předpokladem k úspěšnému zvládnutí takové role je schopnost sebereflexe jak kurátora, tak i celé instituce.

³² KOTTOVÁ, Karina. *Instituce a divák*. Praha, 2019. ISBN 978-80-906381-8-1, str. 51.

³³ KESNER, Ladislav. *Muzeum umění v digitální době: vnímání obrazů a prožitky umění v soudobé společnosti*. Praha, 2000. ISBN 80-7035-155-1, str. 46.

³⁴ MORGANOVÁ, Pavlína, Terezie NEKVINDOVÁ a Dagmar SVATOŠOVÁ. *Výstava jako médium: české umění 1957-1999*, str. 16; KOTTOVÁ, Karina. *Instituce a divák*, str. 60.

³⁵ MORGANOVÁ, Pavlína, Terezie NEKVINDOVÁ a Dagmar SVATOŠOVÁ. *Výstava jako médium: české umění 1957-1999*, str. 15; KOTTOVÁ, Karina. *Instituce a divák*, str. 51.

Nový institucionalismus však nepovažuje výstavy za jediný prostředek a konečný produkt, který muzea společnosti nabízí. Na stejnou úroveň jsou zařazeny další prostředky, které mají výstavní instituce poskytovat veřejnosti, a těmi jsou rozmanité aktivizační činnosti. Mezi ně lze zařadit přednášky, publikovaná periodika, rozhlasové či televizní vysílání, online platformy nebo třeba workshopy a tvůrčí dílny.³⁶ Právě tato proměna rolí výstav a aktivizačních, participativních, vzdělávacích či dalších doprovodných programů a platforem se zásadním způsobem týká nejen již zmiňovaných kurátorů, ale také edukačních pracovníků muzeí.

3.2 Edukativní obrat

Pojem edukativní obrat poprvé zazněl na konci minulého století a dá se říci, že navazuje a rozvíjí myšlenky nového institucionalismu. Označuje stále se zvyšující důraz, který výstavní instituce kladou na vzdělávací aktivity, demokratizaci a zpřístupňování nových poznatků i aktivizaci návštěvníků. Kromě hledání nových metod prezentace akcentuje také mimo jiné roli otevřené diskuze.³⁷ Právě hledání více alternativních a komplexních způsobů, jak přistupovat ke vzdělávání, lze zařadit jako jeden z pilířů, o který se opírá zmiňovaný nový institucionalismus.³⁸ Edukativní obrat se stal aktuálním trendem (nejen) v kurátorské praxi. Metody, formy, procesy i postupy vzdělávání jsou v ní všudypřítomné. Poté, co edukační programy, diskuze, přednášky, symposia a další programy hrály ve výstavních institucích pouze podporující, doprovodnou úlohu k expozicím a výstavám, přinesl obrat změnu těchto rolí a edukační aktivity se dostaly do centra zájmu. Znamená to, že jsou takové aktivity již běžnou součástí nabídky muzeí a galerií. To však nutně nezpůsobilo větší poptávku po edukačních pracovnících. Edukativní obrat se projevuje i u dalších profesí, často se produkce vzdělávacích diskurzivních platforem od již zavedených edukačních formátů distancuje a hledá nové cesty. Role kurátora se proměnila. Nejen, že se obnovila jeho úloha odborníka pověřeného vzděláváním společnosti prostřednictvím obsahu sbírky,

³⁶ VOORHIES, James. *Beyond objecthood: the exhibition as a critical form since 1968*. Cambridge, 2017. ISBN 978-0-262-03552-1, str. 71-72.

³⁷ DROBNÝ, Tomáš, ed. a VYKOUPILOVÁ, Pavla, ed. *Muzejní edukátor: studijní materiál*, str. 17.

³⁸ KOTTOVÁ, Karina. *Instituce a divák*, str. 74.

kteřou spravuje, navíc se vzdělávací proces stal jedním z předmětů kurátorské produkce. Tento fenomén označují Paul O'Neill a Mick Wilson jako „kurátorizaci“ vzdělávání.³⁹ Nejedná se nutně pouze o vytváření doprovodných programů a rozšiřování servisu pro návštěvníky, už samotné vytváření výstav v sobě přirozeně obsahuje vzdělávací složku. Role kurátora jako autora je podstatná, protože může ovlivnit působení vystavených sbírkových předmětů, jejich výpovědi a podpořit tak učení z nich.⁴⁰ Celý výstavní proces zahrnující množství disciplín, úloh a kurátorských technik obsahuje ve své podstatě pedagogiku. Z toho důvodu je logické, že vzdělávací úloha by v rámci instituce neměla náležet jen jejímu edukačnímu oddělení. K rozdělení rolí ale paradoxně po zavedení edukačních oddělení docházelo, byla oddělena produkce od následného zprostředkování a mediace, a přerušilo se klíčové spojení mezi výstavnictvím a vzděláváním. V tomto smyslu klade dánský kurátor, profesor a spisovatel Simon Sheikh otázku, zda edukativní obrat není spíše než obrat určitým návratem k původní roli kurátorů.⁴¹

Záměna rolí a stírání rozdílů mezi muzejními profesemi však funguje i opačným směrem. S proměnami výstavních institucí přišlo nové paradigma, oddělující starší pojetí kurátorství označovaného jako *curating* od aktuálního *curatorial*, které v sobě jako disciplína zahrnuje nové metody práce včetně vzdělávání.⁴² To v praxi znamená, že *curatorial* umění vnímá jako první bod, ze kterého vychází další kroky vedoucí k jeho zasazení do kontextů, vzájemných vztahů a otázek k nim. A právě záměna profesí je jeho součástí, jak zmiňuje Maria Lind: „*A činí tak (curatorial) z nejrůznějších pozic, jako je pozice kurátora, redaktora, pedagoga, specialisty PR atd. To znamená, že kurátorství mohou uplatňovat, či provozovat, lidé, kteří v rámci ekosystému umění zastávají nejrůznější pozice.*“⁴³ V souvislosti s označením tohoto trendu odklonění hlavního zájmu

³⁹ V anglickém originále „*curatorialisation*“ of education. O'NEILL, Paul a Mick WILSON, ed. *Curating and Educational Turn*. London, 2010. ISBN 978-0-949004-18-5, str. 12-13.

⁴⁰ ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Muzejní edukace*, str. 36-37.

⁴¹ SHEIKH, Simon. Letter to Jane (Investigation of a Function). In: O'NEILL, Paul a Mick WILSON, ed. *Curating and Educational Turn*. London, 2010, s. 61-75. ISBN 978-0-949004-18-5, str. 65-66.

⁴² MORGANOVÁ, Pavlína, Terezie NEKVINDOVÁ a Dagmar SVATOŠOVÁ. *Výstava jako médium: české umění 1957-1999*, str. 19.

⁴³ HOFFMANN, Jens a Maria LIND. *To Show or Not to Show* [online]. [cit. 2023-10-08]. Mousse, 2011, vol. 31. [cit. 2023-10-08]. Dostupné z: <https://www.moussemagazine.it/magazine/jens-hoffmann-maria-lind-2011/>

od vystavovaných objektů k doprovodným aktivitám se lze setkat také s termínem *parakurátorský fenomén*.⁴⁴

Se změnami, které edukativní obrat přináší, souvisí vnitřní nastavení institucí a hierarchie postavení pracovníků, kteří koncipují vzdělávací rozměr výstav i dalších edukačních aktivit. Postavení edukátorů a kurátorů přímo závisí na tom, jakou důležitost výstavní instituce, ve kterých působí, přiznávají doprovodným edukačním programům. Zjednodušeně řečeno lze hovořit o dvou modelech, které rozdělují instituce na ty hlásící se ke kritickému přístupu a s ním spojeným klíčovým důrazem na diskurzivní programy a na ty, které stále považují za prioritní hlavně výstavy a další programy berou jako druhořadou, doprovodnou činnost. Druhý popsaný model přímo ovlivňuje v takových institucích postavení edukátorů, jejichž role je pak přirozeně, stejně jako doprovodné programy, brána jako podružná. Tento dříve tradiční model v praxi znamená, že při vytváření výstav a edukačních programů k nim téměř nedochází ke spolupráci mezi edukátory a kurátory. Kurátor se v hierarchii takto nastavených institucí nachází nad edukátorem, je autorem výstavy (ve spolupráci s umělci) a vzdělávací aktivity vznikají až na základě jím dodaných informací o připravené výstavě edukačnímu pracovníkovi. Model instituce, která se přiklání k progresivnějšímu kritickému přístupu, naopak spolupráci obou profesí vyžaduje, stírají se rozdíly mezi nimi i mezi výstavami a dalšími typy programů a umožňuje to rozvíjet jejich nové, experimentálnější formy.⁴⁵

⁴⁴ V anglickém originále se jedná o termín *paracuratorial*. MORGANOVÁ, Pavlína, Terezie NEKVINDOVÁ a Dagmar SVATOŠOVÁ. *Výstava jako médium: české umění 1957-1999*, str. 19.

⁴⁵ KOTTOVÁ, Karina. *Instituce a divák*, str. 75, 78.

4 Projekt výzkumu

4.1 Východisko výzkumu

Důvodem empirického výzkumu je moje hypotéza, že edukační pracovníci mohou být ve výstavních institucích upozadováni, obzvláště při procesu vytváření koncepce nové výstavy. Vnímám zapojení edukátorů už v počátcích tohoto procesu jako podstatný krok k výslednému fungování výstavy jako diskurzivního prostoru pro všechny návštěvníky a návštěvnické skupiny. Už bylo zmíněno, že i samotné pojetí výstavy v sobě obsahuje vzdělávací složku, s čímž by se mělo vědomě při tvorbě každé nové výstavy pracovat. Jednou z možných příčin nezapojení edukátorů v tomto procesu může být fakt, že ačkoliv se obě pozice začaly etablovat v 90. letech, edukátor v kultuře se stal později oficiálně ustanovenou profesí. S tím mohou souviset i různé předsudky jiných profesí v galeriích či muzeích, které nebraly edukátory jako sobě rovné odborníky.

Se vzrůstajícím zájmem výstavních institucí stát se prostorem pro vzdělávání, výše zmiňovaným novým institucionalismem a edukativním obratem se situace edukátorů v kultuře v posledních letech proměňuje. Vzdělávání je, byť jen okrajově, zmíněno i v poslední definici muzea přijaté na generální konferenci ICOM 24. 8. 2022 v Praze: „...*Nabízejí rozličné podněty pro vzdělávání, potěšení, reflexi a sdílení vědomostí.*“⁴⁶ Aby byly výstavní instituce schopny tento předpoklad plnit, je potřeba nejen zapojení edukátorů, ale také vzájemná spolupráce mezi nimi a kurátory. Jak už bylo nastíněno v teoretické části, vzdělávací úlohu by měly hrát jak diskurzivní programy různých formátů k výstavám, tak i výstavy samotné.

Čím dál častěji se také výstavní instituce snaží být místem participace. Podle definice Niny Simon⁴⁷ je participativní taková instituce, ve které mohou návštěvníci zapojit, tvořit i sdílet a propojovat se nejen s jejím obsahem, ale také vzájemně s dalšími návštěvníky. Věřím, že edukátoři hrají při funkčním zapojení návštěvníka ve výstavních institucích významnou roli. Podle mého názoru jsou těmi osobami, díky kterým jsou nabízené možnosti

⁴⁶ Definice muzea. ICOM [online]. 2022 [cit. 30.01.2023]. Dostupné z: <https://icom-czech.muni.icom.museum/icom/definice-muzea/#>

⁴⁷ SIMON, Nina. *The Participatory Museum* [online]. Santa Cruz, 2010.

participace návštěvníků smysluplnými a rozvíjejícími aktivitami, a tím zabráni proměně muzea či galerie v další místo veřejné zábavy, Piotrem Piotrowskim zvaného „populistický chrám volného času“.⁴⁸ K tomu, aby byly participativní prvky užitečné, je nezbytné jejich dobré navržení.⁴⁹

4.2 Cíl výzkumu

Cíl či cíle výzkumu je nutné definovat hned na počátku. Bez jasné představy o cílech výzkumu je možné v průběhu zkoumání ztratit pozornost a pak vynakládat úsilí na něco, co k těmto cílům nepřispěje. Stanovené cíle pomáhají výzkumu zajistit jeho hodnotu a jsou podstatné také pro jeho zdůvodnění. Joseph Maxwell uvádí tři druhy cílů, a to personální, intelektuální a praktické, přičemž není nutné, aby jeden výzkum obsahoval cíle ze všech tří kategorií.⁵⁰

Hlavním cílem mého výzkumu je zjištění aktuální situace spolupráce kurátorů a edukátorů v galeriích umění. Abych tuto situaci mohla posoudit, potřebuji získat velké množství informací přímo od edukačních pracovníků a kurátorů působících ve stejné instituci. K pochopení celkového stavu je nutné získat informace z oblasti fungování galerií, z oblasti pracovních povinností a také z oblasti vzdělání a předchozích zkušeností obou profesí. Důležitým bodem, o který se zajímám, je proces vytváření výstavy v galerii. Zajímá mě, v jaké fázi výstavního procesu se kurátor s edukátorem setkává a jak takové setkání i případná spolupráce probíhá. Tento cíl by se podle výše uvedených kategorií dal nazvat jako intelektuální, protože usiluje o rozšíření dosavadního vědeckého poznání.⁵¹ Ve výzkumu vnímám i personální cíl, a to, že sama získám v galeriích množství cenných informací, za kterých budu moci do budoucna čerpat a pomohou mi při vykonávání své profese.

⁴⁸ MORGANOVÁ, Pavlína, Terezie NEKVINDOVÁ a Dagmar SVATOŠOVÁ. *Výstava jako médium: české umění 1957-1999*, str. 16.

⁴⁹ SIMON, Nina. *The Participatory Museum* [online].

⁵⁰ MAXWELL, Joseph A. *Qualitative Research Design: An Interactive Approach* (Applied Social Research Methods). U.S.A., 2004. ISBN: 978-0761926078, str. 15-16.

⁵¹ ŠVARÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0., str. 63.

4.3 Charakteristika a metodologie výzkumu

Metodologie je disciplína zabývající se tvorbou systému, hodnocením a navržením strategií či metod, které jsou využívány ve výzkumu. Volba zvolených metod je závislá především na cíli daného výzkumu.⁵²

V případě mého výzkumu se jedná o výzkum empirický, který pracuje s konkrétními poznatky o jevech. Jeho základním rysem je neopakovatelnost, protože je postaven hlavně na zkušenosti získané v určitých podmínkách.⁵³ Vzhledem k výše popsanému cíli jsem zvolila kvalitativní výzkum, který umožňuje získat velké množství dat týkajících se menšího počtu jedinců, pracuje s tzv. měkkými daty, je induktivní a uplatňuje holistický přístup. Díky kvalitativnímu výzkumu a jeho holistickému přístupu je možné hledání často skrytých souvislostí mezi jevy, odhalování či porozumění jejich příčinám a významům. Při takovém výzkumu je možné směřovat větší pozornost na zdánlivé detaily či na různé odlišnosti zkoumaného jevu, což právě umožňuje hlubší poznání jeho specifik.⁵⁴ Specifikem kvalitativního výzkumu je i to, že ho lze považovat za poměrně pružný. V průběhu celého výzkumu se totiž mohou objevovat nové hypotézy, další výzkumné otázky či jiné modifikace.⁵⁵

Jako nejvhodnější metodu sběru dat jsem zvolila rozhovor, který je možné aplikovat jak při kvalitativních, tak i kvantitativních výzkumech. Existuje množství aplikačních variant podle míry, s jakou je strukturován.⁵⁶ V mém výzkumu budu používat částečně řízený, polostrukturovaný rozhovor. „*Cílem hloubkového a polostrukturovaného rozhovoru je získat detailní a komplexní informace o studovaném jevu...*“⁵⁷ Klíčové otázky bývají zpravidla předem připravené, tím pádem se snáze v průběhu rozhovoru kontroluje, zda byla probraná všechna podstatná témata. Výhodou polostrukturovaného rozhovoru je fakt, že i přes předem připravený soubor otázek může být poměrně volně uspořádaný a reaguje na aktéra v reálném

⁵² HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Praha, 2008. ISBN 978-80-7367-485-4., str. 32-33.

⁵³ REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha, 2009. ISBN 978-80-247-3006-6, str. 32.

⁵⁴ NOVOTNÁ, Hedvika, Ondřej ŠPÁČEK a Magdaléna ŠŤOVÍČKOVÁ, ed. *Metody výzkumu ve společenských vědách*. Praha, 2019. ISBN 978-80-7571-025-3, str. 30; MIŠOVIČ, Ján. *Kvalitativní výzkum se zaměřením na polostrukturovaný rozhovor*. Praha, 2019. ISBN 978-80-7419-285-2, str. 22-23

⁵⁵ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*, str. 48.

⁵⁶ REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*, str. 110.

⁵⁷ ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*, str. 13.

čase. Již v průběhu rozhovoru jsou reflektovány pocity aktéra i informace, které v předchozích odpovědích zmínil, a na základě toho je možné přizpůsobovat další otázky nebo měnit jejich formulace.⁵⁸ Často je součástí polostrukturovaného rozhovoru i určené místo, kde by se měl odehrávat⁵⁹. Ideálním místem pro realizaci rozhovorů v rámci mého výzkumu jsou samotné galerie umění, ve kterých aktéři pracují.

K vyhodnocování dat získaných rozhovory je nutné nejprve provést transkripci získaných údajů do textové podoby. K podrobnému vyhodnocení je nejvhodnější doslovná transkripce dat, která je sice časově náročnější, ale lépe umožňuje další práci s informacemi a jejich třídění. I v doslovném přepisu je možné text stylisticky upravovat a očistit.⁶⁰ Na základě doslovných transkripcí jednotlivých rozhovorů budou vyhodnocovány získané poznatky související s klíčovými otázkami rozhovorů a výzkumnými otázkami. Tyto poznatky budou porovnávány v rámci jedné instituce i širším kontextu s dalšími získanými daty z ostatních vybraných institucí. Celková zpráva o výsledcích výzkumu má být analýzou a interpretací získaných poznatků společně se zahrnutím teorie i vlastních zkušeností. Takovou zprávu lze označit jako dialogickou, protože obsahuje mnoho úhlů pohledu, jak autora výzkumu, tak všech jeho aktérů.⁶¹

4.4 Výzkumný problém a výzkumné otázky

Před formulací výzkumných otázek je nutné na základě předchozího zpřesňování tématu plně konkretizovat výzkumný problém. V něm musí být obsažena přesná formulace zaměření celého výzkumu. Je nutné, aby výzkumný problém obsahoval informace o tom, kde, s kým a jakým způsobem bude výzkum probíhat.⁶²

⁵⁸ ALVESSON, Mats. Beyond neopositivists, romantics, and localists: A reflexive approach to interviews in organizational research. *Academy of management review*, 2003, vol. 28, 1, s. 13-33.

⁵⁹ REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*, str. 112.

⁶⁰ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*, str. 208.

⁶¹ ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*, str. 21-22.

⁶² NOVOTNÁ, Hedvika, Ondřej ŠPAČEK a Magdaléna ŠTOVÍČKOVÁ, ed. *Metody výzkumu ve společenských vědách*, str. 52.

Výzkumný problém jsem zformulovala následovně: *Aktuální stav spolupráce a její případné formy mezi kurátory a edukátory pracujícími ve vybraných galeriích umění na základě polostrukturovaných rozhovorů s dotyčnými osobami.*

Před začátkem výzkumu jsem si stanovila tři základní výzkumné otázky. Vzhledem k povaze výzkumu je možné, že se v rámci šetření budou proměňovat. Charakteristikou kvalitativního výzkumu je induktivní poznávání, které se na základě konkrétních poznatků snaží formulovat ty obecné. Výzkumné otázky jsou otevřené a teorie výzkumu slouží spíše jako opora těchto otázek, a to nejen na začátku, ale i v průběhu dalšího výzkumného postupu.⁶³

1. Z jakého prostředí nastoupili kurátoři a edukátoři do současné pracovní pozice, jaké mají vzdělání a předchozí zkušenosti?

Cílem první výzkumné otázky je blíže se seznámit s kurátory a edukátory, a poznat jejich teoretické i praktické znalosti či zkušenosti.

2. Jaké pracovní zázemí mají v galerii kurátoři a edukátoři a kolik jich v rámci galerie je?

Pracovní zázemí je v rámci plnění pracovních povinností velmi důležité. Účelem je zjistit, zda kurátoři a edukátoři mají kanceláře v rámci jedné budovy a zda je tím pádem možné se běžně bez problémů setkávat. Blízkost obou profesí a možnost setkávání je při spolupráci velmi cenná.

U edukátorů je také podstatné, jaké zázemí mají pro sebe a kde pracují s různými návštěvnickými skupinami, s žáky či studenty v rámci edukačních programů.

S pracovním zázemím pak souvisí i počet pracovníků na daných pozicích. Předpokládám, že i poměr mezi počtem kurátorů a edukátorů dokáže vypovědět o zaměření galerie.

3. V jaké podobě momentálně funguje spolupráce mezi kurátory a edukátory v rámci fungování galerie, případně při vytváření výstav?

⁶³ NOVOTNÁ, Hedvika, Ondřej ŠPAČEK a Magdaléna ŠTOVÍČKOVÁ, ed. *Metody výzkumu ve společenských vědách*, str. 27-30.

Poslední výzkumná otázka je klíčová pro celý výzkum. Ke zjištění aktuálních forem spolupráce je potřeba obsáhnout v rozhovoru množství otázek, aby zkoumaná skutečnost nebyla podána z úzkého a omezeného úhlu pohledu. Jedním ze zkoumaných pohledů bude právě i výstavní proces. Na něm lze dobře vypozerovat, jak spolupráce probíhá, v jaké fázi a v čem přesně spočívá.

4.5 Výběr galerií umění pro výzkum

Při výběru galerií umění, které využiji ve výzkumu, jsem se zaměřila na různá kritéria, podle kterých je lze dělit. Vnímám jako nutnost, aby vybrané galerie měly společné znaky a bylo tak možné lépe mezi sebou porovnávat získaná výzkumná data.

Cílem výběru je výsledné získání homogenního vzorku, ve kterém budou mít zvolení aktéři, v případě mého výzkumu vybrané galerie, co možná nejvíce podobností v klíčových oblastech.⁶⁴ Tento cílený, záměrný výběr je zřejmě při kvalitativních výzkumech používán nejčastěji, protože je díky němu možné lépe posoudit, kteří aktéři či které případy jsou pro výzkum skutečně relevantní. Takový výběr na základě vybraného souboru společných charakteristik je označován jako prostý záměrný výběr.⁶⁵

4.5.1 Kritéria výběru

Výběr galerií v České republice byl velmi obtížný vzhledem k velkému množství galerií na našem území. Aby byla výzkumná data co nejrelevantnější, zvolila jsem více kritérií, podle kterých jsem galerie vybrala.

Nejprve jsem výběr zúžila díky spolku Rada galerií České republiky, ve kterém je momentálně 30 členských galerií a muzeí umění.⁶⁶

Jako další kritérium výběru jsem zvolila zřizovatele a provozovatele galerií. Určila jsem, že se zaměřím na ty z nich, které jsou členy Rady galerií České republiky a zároveň

⁶⁴ NOVOTNÁ, Hedvika, Ondřej ŠPAČEK a Magdaléna ŠTOVÍČKOVÁ, ed. *Metody výzkumu ve společenských vědách*, str. 298.

⁶⁵ MIŠOVIČ, Ján. *Kvalitativní výzkum se zaměřením na polostrukturovaný rozhovor*, str. 43.

⁶⁶ *Rada galerií České republiky* [online]. Copyright © RGČR, 2014 [cit. 03.01.2023]. Dostupné z: <http://rgcr.cz/>

jsou spravovány krajem. Takové galerie jsou příspěvkovými organizacemi, a kromě své hlavní činnosti jsou finančně závislé právě na příspěvcích zřizovatele, tedy příslušného kraje. Z toho vyplývá, že i jejich finanční situace je přinejmenším podobná.

Dalším důležitým faktorem výběru byla města, ve kterých tyto galerie sídlí. Do finálního výběru jsem zvolila ty galerie, které mají sídlo v krajském městě. S tím souvisí další společným znak, a to je jejich funkce. Krajské galerie sídlící v krajských městech mají být reprezentativní a nabízet svým návštěvníkům to nejlepší umění a kulturu ze svého kraje. S umístěním v krajských městech je také spojena dostupnost galerií, ať už pro obyvatele daného města, nebo pro návštěvníky z jiných míst v České republice. Všechny zvolené galerie sídlí v městech, která jsou dostupná autobusovou i vlakovou dopravou a délka trvání cesty z Prahy se pohybuje maximálně okolo dvou hodin.

Vybrala jsem pět galerií umění, které splňují všechna výše uvedená kritéria a zároveň také splnily podmínku, že mají pozici edukátora či lektora, to záleží na termínech, které v galeriích požívají. Pro účel výzkumu konkrétní označení této pozice není zcela podstatné. Konkrétně se jedná o Oblastní galerii (Lázně) v Liberci, Východočeskou galerii (Gočárovu galerii) v Pardubicích, Oblastní galerii Vysočiny v Jihlavě, Galerii umění Karlovy Vary a o Západočeskou galerii v Plzni.

4.6 Otázky polostrukturovaných rozhovorů

Koncepce samotných rozhovorů s aktéry, kterými jsou kurátoři a edukátoři ve vybraných galeriích, vychází z formulovaných výzkumných otázek. Polostrukturovaný rozhovor se skládá ze tří částí, v každé části jsou obsažené klíčové otázky potřebné k získání dostatku informací k tomu, aby bylo možné co nejpřesněji formulovat odpovědi na otázky výzkumu. Je nutné počítat s tím, že pořadí předem připravených otázek se může v jednotlivých rozhovorech lišit podle aktuální atmosféry a průběžně získávaných informací.

K zajištění co nejhladšího průběhu rozhovoru je nutné začít tématy, která představují nejmenší obtíž a zpravidla se týkají popisu, ať už událostí nebo nějakého stavu. Není

doporučené začínat otázkami osobní povahy.⁶⁷ První část rozhovoru je proto směřována ke zjištění současné situace a pracovních podmínek ve vybrané galerii. Tato část je spojena s výzkumnou otázkou číslo 2: *Jaké pracovní zázemí mají v galerii kurátoři a edukátoři a kolik jich v rámci galerie je?* Vzhledem k obecnější povaze jsou základní pokládané otázky společné pro obě profese.

- Jak vypadá Váš běžný den v práci?
- Jaká je Vaše pracovní náplň?
- Jaké je Vaše pracovní zázemí? Jak se v něm cítíte?
- Kolik máte kolegů? Uplatňuje se mezi vámi týmová spolupráce?
- Jsou v instituci využívány možnosti externí spolupráce, například najímání externích kurátorů/edukátorů v rámci nějakého projektu?
- Kdo je Váš přímý nadřízený?

Až po položení úvodních, obecnějších otázek je možné rozhovor více specifikovat a tím prohlubovat první získané informace.⁶⁸ Pro logickou návaznost a získání širšího povědomí o aktérovi pokračují otázky rozhovoru k němu samotnému nejen v rámci momentálního zaměstnání, ale také v rámci jeho předchozích zkušeností. Právě odpovědi na takto zaměřené dotazy souvisí s první položenou výzkumnou otázkou: *Z jakého prostředí nastoupili kurátoři a edukátoři do současné pracovní pozice? Jaké mají vzdělání a předchozí zkušenosti?* U této části rozhovoru není potřeba formulovat dva druhy klíčových otázek podle toho, zda je aktérem kurátor nebo edukátor. Odlišnosti se v rozhovoru mohou objevovat v rámci doplňujících otázek reagujících na již získané odpovědi, ale podstata, na kterou klíčové otázky míří, je stejná.

- Jak dlouho působíte v pozici kurátora/edukátora v této galerii?
- Co předcházelo Vašemu nástupu do této pozice? Je to první pracovní pozice, kterou v této galerii zastáváte?
- Máte vlastní předchozí zkušenost v pozici kurátora/edukátora z jiných institucí?

⁶⁷ MIŠOVIČ, Ján. *Kvalitativní výzkum se zaměřením na polostrukturovaný rozhovor*, str.99.

⁶⁸ Tamtéž, str.105.

- Co máte vystudované? Jak vás podle Vašeho názoru škola připravila pro Vaši kariéru?

Teprve po poznání předchozích zkušeností a vzdělání aktérů je vhodné zaměřit rozhovor k tématům souvisejícím s třetí, nejdůležitější výzkumnou otázkou: *V jaké podobě momentálně funguje spolupráce mezi kurátory a edukátory v rámci fungování galerie, případně při vytváření výstav?* V této části je nutné mít připravené otázky zvlášť pro kurátory a zvlášť pro edukátory.

U kurátorů míří dotazy ke zjištění, jak při přípravě nových výstavních projektů postupují a s jakými dalšími profesemi v rámci galerie při tom spolupracují. Zajímají mě formy spolupráce mezi kurátory a dalšími pracovníky galerií, a také fáze procesu, ve které ke spolupráci dochází.

- Jaké výstavní projekty se vytvářejí ve Vaší galerii? Jaké krátkodobé výstavy a stálé expozice jsou v galerii?
- Jak probíhá vytváření nové výstavy ve Vaší galerii? Popište celý proces při poslední výstavě, na které jste se podílel/a, od koncepce k realizaci a svou roli v něm.
- Pracujete běžně na výstavních projektech společně s více kurátory?
- S jakými dalšími profesemi spolupracujete při vytváření výstav? Kdy se do procesu zapojují a v jakých ohledech?
- Která spolupráce v rámci Vaší instituce je podle vašeho názoru při práci na nové výstavě nejdůležitější?
- Probíhá v rámci vytváření výstav spolupráce mezi Vámi a edukátory v instituci, případně v jaké podobě?

Otázky pro edukátory jsou zaměřené na proces vytváření edukačních programů všech forem k novým výstavním projektům galerie. Zajímá mě, jestli když vzniká nová výstava, je v rámci edukace v galerii něco prioritní, nebo se k ní vytváří veškeré edukační programy současně. Další důležitou částí rozhovoru je pak zjištění, kdo v galerii s edukátory spolupracuje a s kým naopak spolupracují edukátoři. Podstatná je otázka, zda jsou edukátoři přítomní v průběhu vytváření nových výstav a jestli v něm hrají aktivní roli.

- Jaké formy edukačních programů pro školy nebo jiné cílové skupiny nabízíte?
- Jak vytváříte edukační programy? Jaké fáze tento proces má?
- Jsou běžně edukační programy výsledkem týmové práce více edukátorů nebo vznikají individuálně?
- Jakým způsobem vznikají edukační programy k nově otevíraným výstavám? Jak to bylo u poslední výstavy, u které jste se podílel/a na edukačních programech?
- Ziskáváte potřebné materiály a informace o nových výstavách? S jakým předstihem a od koho?
- S jakými dalšími profesemi spolupracujete při vytváření edukačních programů k výstavám? Jak taková spolupráce vypadá a při jaké fázi procesu vytváření je přítomná?
- Býváte přímo aktivně zapojeni při vytváření nové výstavy, např. formou konzultací o potřebách z hlediska edukace ve výstavním prostoru?

4.7 Galerie a jejich prezentace na webových stránkách

Předtím, než jsem kontaktovala kurátory a edukátory vybraných institucí, jsem navštívila oficiální webové stránky institucí.

Zajímalo mě, jak se celkově galerie v online prostoru prezentují a jaké nabízejí edukační programy či aktivity, pokud jsou na webu vůbec zmíněné. Klíčové jsou pro mě edukační programy galerií, které jsou určeny školním skupinám v různých stupních vzdělávání, ale také programy určené veřejnosti. Šířka nabídky různorodých programů pro školní skupiny i veřejnost může být ukazatelem nastavení galerií a zejména jejich odpovědí na zvyšující se trend edukativního obratu.

Také jsem se zaměřila v rámci zkoumání jednotlivých webových stránek na zveřejněné strategické dokumenty a výroční zprávy. V těchto dokumentech jsem primárně hledala informace vztahující se k edukační činnosti galerií.

4.7.1 Oblastní galerie Liberec

Oblastní galerie Liberec sídlí v bývalé lázeňské budově v Masarykově ulici, kde nabízí návštěvníkům tři stálé expozice Sběratel a mecenáš, Sbírký českého umění a Zlatý věk nizozemské malby doplněné interaktivní expozicí. Kromě toho galerie v Liberci pořádá i krátkodobé výstavy, které jsou většinou zaměřené na výtvarné umění regionu a českých Němců.⁶⁹

Nabídka edukačních aktivit podle webových stránek

Edukační programy pro školy jsou na webu popsány v sekci *vzdělávání* v kategorii *pro školy*. Ve stálé nabídce má Oblastní galerie Liberec dva programy pro děti z mateřských škol a žáků prvního stupně základní školy s názvy *Čtete obrazy* a *Galerie a já, seznamte se* a jeden program pro oba stupně základní školy *Výstava ve zkratce*. Zajímavé je, že jako další stálý edukační program galerie nabízí i speciální program pojmenovaný *Lázně na dotek. Oči na dlani* pro nevidomé a slabozraké. Také je galerie otevřena možnosti edukačního programu podle potřeb pedagogů a jejich žáků či studentů, tento program je nazvaný *Na klíč*. Kromě této stálé nabídky vytváří lektorské oddělení programy k aktuálním výstavám.⁷⁰

Co se týká programů a akcí, které nejsou určeny školním skupinám, má galerie poměrně širokou nabídku. Pořádá výtvarné dílny, výtvarné ateliéry, komentované prohlídky i výtvarný kroužek.⁷¹

Počet pracovníků na pozici kurátor a edukátor podle webových stránek

Liberecká galerie má na svých stránkách prostor věnovaný samotnému lektorskému oddělení v sekci *vzdělávání* v kategorii *O Lektorském oddělení*.⁷² Zde je stručně popsáno poslání oddělení a jeho realizovaných programů, dále zde jsou uvedené praktické informace pro zájemce hlavně ze strany škol. Také je na tomto místě uveden kontakt na jednoho lektora.

⁶⁹ Oblastní galerie Liberec. *Muzeum evropského umění* [online]. © 2023 [cit. 14.01.2023]. Dostupné z: <https://www.ogl.cz/>

⁷⁰ *Vzdělávání – pro školy*. Oblastní galerie Liberec. *Muzeum evropského umění* [online]. © 2023 [cit. 14.01.2023]. Dostupné z: <https://www.ogl.cz/nabidka/vzdelavaci>

⁷¹ Oblastní galerie Liberec. *Muzeum evropského umění* [online].

⁷² O lektorském oddělení. Oblastní galerie Liberec. *Muzeum evropského umění* [online]. © 2023 [cit. 02.03.2023]. Dostupné z: <https://www.ogl.cz/o-lektorskem-centru>

Zajímavé je, že na stránkách nikde není uvedena informace o pracovníkovi působícím na pozici kurátora. Kurátoři jsou zmíněni svým jménem jen u konkrétních výstav, na kterých se podíleli či podílejí. V sekci stránek s názvem *kontakty* lze dohledat spojení na již výše zmíněného lektora, ale na kurátora nikoli. Ten není zmíněný ani pod Oddělením odborných činností, ani pod Oddělením správy sbírek.⁷³

4.7.2 Gočárova galerie v Pardubicích

S příchodem roku 2023 změnila Východočeská galerie v Pardubicích název i vizuální styl. Tyto změny souvisí s plánovaným stěhováním sídla galerie do industriální budovy automatických mlýnů na břehu řeky Chrudimky. Nový název pardubické galerie souvisí s architektem Josefem Gočárem, který budovu mlýnů navrhl.⁷⁴

Gočárova galerie plánuje stěhování do nových prostorů v létě 2023, v současné době stále sídlí v měšťanském domě U Jonáše na Pernštýnském náměstí, kde pořádá krátkodobé výstavy.⁷⁵

Nabídka edukačních aktivit podle webových stránek

O nabízených edukačních programech pro školy informuje Gočárova galerie na svých webových stránkách pod záložkou *programy* v podsekci *pro školy*. Nabídka je rozdělena do kategorie stálých programů a programů k aktuálním výstavám. Stálý program, který je nazván na stránkách jako animační, nabízí galerie v Pardubicích jeden, a to k samotnému domu U Jonáše, ve kterém galerie zatím do plánovaného stěhování v létě sídlí. Je určen dětem z mateřských škol a žákům prvního stupně základní školy. Nabídka programů k aktuálním výstavám je o poznání širší. Mateřským školám a prvnímu stupni základní školy jsou určeny dva programy s názvy *Co vidíš v oblacích?* a *Páv, holub i vrabec*. Pro oba stupně

⁷³ Kontakty. *Oblastní galerie Liberec. Muzeum evropského umění* [online]. © 2023 [cit. 02.03.2023].

Dostupné z: <https://www.ogl.cz/kontakty-1>

⁷⁴ ŘEHOŘKOVÁ, Jarmila. Pardubická galerie míří do nové lokace. Budovu Winternitzových mlýnů zabydlí už s novou identitou od Matěje Hanauera a Jana Matouška. In: *CZECHDESIGN. O českém designu víme vše* [online]. © 2003-2023. 13. ledna 2023. [cit. 14.01.2023]. Dostupné z: <https://www.czechdesign.cz/temata-a-rubriky/pardubicka-galerie-miri-do-nove-lokace-budovu-winternitzovych-mlynu-zabydli-uz-s-novou-identitou-od-mateje-hanauera-a-jana-matouska>

⁷⁵ *Gočárova galerie* [online]. © Gočárova galerie 2023 [cit. 14.01.2023]. Dostupné z: <https://vcg.cz/cs>

základních škol je v nabídce program *Hrbolaté pohádky*, pro druhý stupeň základních škol, střední školy a vysoké školy jsou připraveny další dva programy, a to *Leporelem s akvarelem* a *Nekonečná oblačnost*. U všech programů, ať už se jedná o ty stálé, nebo k aktuálním výstavám, jsou vypsány kromě cílových skupin také anotace, rozvíjené kompetence a vzdělávací oblasti RVP.⁷⁶

Kromě edukačních programů pro školní skupiny nabízí Gočárova galerie také programy pro veřejnost. Mezi nimi lze uvést přednášky, koncerty a výtvarné dílny pro děti i dospělé.⁷⁷

Počet pracovníků na pozici kurátor a edukátor podle webových stránek

Na webových stránkách lze v záložce *kontakty* zjistit složení odborného i vzdělávacího oddělení galerie. Podle aktuálních informací v Gočárově galerii působí pět edukátorů, z toho jedna osoba je uvedena jako edukátor a zároveň vedoucí vzdělávacího oddělení. Odborné oddělení je složeno z historiků umění, kurátorů, kurátorů jednotlivých podsbírek, dokumentátorů či pracovníků knihovny. Momentálně v odborném oddělení pracují čtyři kurátoři podsbírek a jeden kurátor.⁷⁸

4.7.3 Oblastní galerie Vysočiny v Jihlavě

Oblastní galerie Vysočiny má v Jihlavě k dispozici dvě budovy zrekonstruované za účelem vystavování uměleckých děl. První budova Komenského se nachází v ulici vedoucí k Masarykově náměstí a druhá budova stojí přímo na tomto náměstí. V budově Komenského jsou pořádány především výstavy současného umění a je tam ponechán prostor i inovativním kurátorům s názvem Alternativa. V podzemí se nachází stálá expozice haptického umění. V budově Masarykovo náměstí jsou dvě patra věnována stálé expozici a dvě patra obsahují výstavy, které jsou většinou zaměřené na české umění 19. a 20. století.⁷⁹

⁷⁶ Pro školy/Stálé. *Gočárova galerie* [online]. © Gočárova galerie 2023 [cit. 14.01.2023]. Dostupné z: <https://vcg.cz/cs/programy/pro-skoly/pro-skoly-stale>; Pro školy/K aktuálním výstavám. *Gočárova galerie* [online]. © Gočárova galerie 2023 [cit. 14.01.2023]. Dostupné z: <https://vcg.cz/cs/programy/pro-skoly/pro-skoly-aktualni-k-vystavam>

⁷⁷ *Gočárova galerie* [online].

⁷⁸ Kontakty. *Gočárova galerie* [online]. © Gočárova galerie 2023 [cit. 01.03.2023]. Dostupné z: <https://vcg.cz/cs/o-galerii/kontakty>

⁷⁹ *Oblastní galerie Vysočiny v Jihlavě* [online]. © OGV 2023 [cit. 19.01.2023]. Dostupné z: <https://ogv.cz/>

Nabídka edukačních aktivit podle webových stránek

Oblastní galerie v Jihlavě má velmi bohatou nabídku programů pro školy a školní skupiny. Jedná se o šest edukačních programů ke stálé expozici v budově galerie na Masarykově náměstí 24, dále množství edukačních programů k aktuálním výstavám tamtéž i v druhé budově na adrese Komenského 10, a to pro mateřské, základní i střední školy. Edukační programy v galerii koncipují i k Jihlavě nebo k architektuře budov galerie. U všech programů jsou popsány jejich cíle. Kromě výše uvedených konkrétních programů pak nabízí pro školy také možnost edukačního programu na míru.⁸⁰

Velké množství aktivit nabízí galerie i ostatním návštěvnickým skupinám. Pro děti pořádá narozeninové oslavy, víkendové, prázdninové a další tvůrčí dílny a dětské vernisáže. Speciální dílny nabízí jihlavská galerie také seniorům. Široká veřejnost může navštěvovat přednášky, výtvarné kurzy, komentované prohlídky či vycházky.⁸¹

Počet pracovníků na pozici kurátor a edukátor podle webových stránek

Podle webových stránek jihlavské galerie patří kurátoři i edukátoři do stejného oddělení, a to do Odborného oddělení. V tomto oddělení jsou zahrnuti dva kurátoři sbírek, jeden asistent kurátora a dva edukační pracovníci. Kromě těchto pozic podstatných pro výzkum v oddělení působí také grafik a fotograf v jedné osobě a jeden správce sbírek.⁸²

4.7.4 Galerie umění Karlovy Vary

Galerie umění Karlovy Vary⁸³ sídlí v krajském městě na adrese Goethova stezka 6. Komě hlavní budovy pořádá a spravuje výstavy i v Becherově vile a v Letohrádku Ostrov. Pro účel mého výzkumu však není vedlejší pobočka galerie v Ostrově relevantní, protože sídlí v jiném městě a podle webových stránek je za tamní edukační programy odpovědný jiný edukátor než v pobočkách v Karlových Varech.

⁸⁰ Pro školy. *Oblastní galerie Vysočiny v Jihlavě* [online]. © OGV 2023 [cit. 19.01.2023]. Dostupné z: <https://ogv.cz/pro-skoly>

⁸¹ Oblastní galerie Vysočiny v Jihlavě [online].

⁸² Kontakt. *Oblastní galerie Vysočiny v Jihlavě* [online]. © OGV 2023 [cit. 02.03.2023]. Dostupné z: <https://ogv.cz/kontakt>

⁸³ *Galerie umění Karlovy Vary. Galerie umění Karlovy Vary, Becherova vila, Letohrádek Ostrov* [online]. © Galerie umění 2023 [cit. 12.01.2023]. Dostupné z: <https://www.galeriekvary.cz/>

V hlavní budově Galerie umění jsou v přízemí pořádány krátkodobé výstavy a v prvním patře se nachází již pátým rokem stálá expozice s názvem 100 let – 100 děl / 100 umělců – 100 osudů. Ta byla otevřena v roce 2018 ke stému výročí vzniku Československa. Pouze krátkodobé výstavy jsou otevírány také v Becherově vile, kde jsou kromě výstavních prostorů také ateliéry a společenský sál.⁸⁴

Nabídka edukačních aktivit podle webových stránek

Edukační aktivity jsou na oficiálních webových stránkách galerie⁸⁵ prezentovány pod záložkami *vzdělávání* u všech poboček. U Becherovy vily je sekce pojmenována *vzdělávání / animace*, což má zřejmě vzbuzovat asociaci s tím, že Becherova vila je prezentována jako místo s interaktivními výstavami. Bohužel když jsem podstránku navštívila v lednu, neměla žádný obsah, co se náplně nebo konkrétních aktivit týká. Díky dlouhodobému sledování stránek jsem zjistila, že programy nabízené v Becherově vile se zde objevují nárazově podle toho, co je zrovna aktuální. Programy nebo i nabízené dílny jsou pak na stránkách zveřejněny včetně termínu jejich konání.

Oproti tomu hlavní budova má *vzdělávání* rozpracované velmi podrobně stále, což je dáno i tím, že v hlavní budově se nachází stálá expozice.

Nabídka vzdělávacích programů Galerie umění Karlovy Vary⁸⁶ je rozdělena podle trvání na dlouhodobé a krátkodobé programy. Dlouhodobý vzdělávací program s názvem *Přistupte blíže aneb nebojte se moderního umění* je klíčovým projektem, který probíhá již více než 20 let a je určen žákům základních škol i studentům středních škol. V rámci dlouhodobých programů nabízí galerie dvouletý program pro žáky 4. a 5. ročníků základní školy. Během této doby jsou naplánovány tři návštěvy stálé expozice, při každé z nich je pozornost zaměřena na jinou tematiku a jiné výtvarné techniky. Pro žáky i studenty středních škol galerie nabízí dlouhodobý projekt s graficky zpracovanými pracovními listy, podle informací na webu jejich využití záleží na individuální domluvě s pedagogem.

⁸⁴Galerie umění Karlovy Vary. *Galerie umění Karlovy Vary, Becherova vila, Letohrádek Ostrov* [online]

⁸⁵Tamtéž [online]

⁸⁶Vzdělávání – Galerie umění Karlovy Vary. *Galerie umění Karlovy Vary. Galerie umění Karlovy Vary, Becherova vila, Letohrádek Ostrov* [online]. © Galerie umění 2023 [cit. 13.01.2023]. Dostupné z: <https://www.galeriekvary.cz/vzdelavaci-programy-galerie-umeni/>

V nabídce krátkodobých programů pro školy najdeme interaktivní programy a artefietické dílny. Interaktivní programy jsou doplněné stručným popisem. Jedná se o programy pro žáky základních škol a jejich forma je různorodá, od komentovaných prohlídek výstav, přes práci s pracovními listy po tvůrčí aktivity. U artefietických dílen popis zcela chybí.

Programy určené veřejnosti jsou na stránkách prezentovány u jednotlivých budov v sekci *akce*, kde jsou zveřejňovány pouze aktuálně naplánované programy různého charakteru a pro různé cílové skupiny.

Počet pracovníků na pozici kurátor a edukátor podle webových stránek

Na stránkách Galerie umění Karlovy Vary je poměrně malé množství informací týkajících se zaměstnanců. Několik osob je uvedeno mezi *kontakty*, ale není zřejmé, zda mají ještě další zaměstnance.⁸⁷ V této záložce je zveřejněn kontakt na dvě osoby v pozici kurátora, z toho jedna osoba je kurátor výstav a druhá kurátor sbírek. Konkrétní informace o edukačních pracovnících na webu také nejsou. Nikde nelze dohledat například počet edukátorů, a to ani v jedné z jejích poboček. Jako edukátor je na webu uvedena pouze jedna osoba u každé pobočky galerie.

4.7.5 Západočeská galerie v Plzni

Západočeská galerie v Plzni pořádá krátkodobé výstavy ve dvou budovách v blízkosti náměstí Republiky. Jedná se o výstavní síň Masné krámy v budově bývalé středověké tržnice a výstavní síň 13 ve zrekonstruovaném renesančním domě.⁸⁸

Nabídka edukačních aktivit podle webových stránek

Veškeré edukační aktivity jsou na webu pod záložkou *programy*. Další rozdělení jednotlivých kategorií v této záložce je poměrně nepřehledné. V první kategorii s názvem *edukační programy* najdeme pracovní list k výstavě z roku 2019, brožuru vzdělávacích programů podle RVP na školní rok 2018 až 2019 a informace o kombinovaném programu

⁸⁷ Náš tým a kontakty. *Galerie umění Karlovy Vary*. *Galerie umění Karlovy Vary, Becherova vila, Letohrádek Ostrov* [online]. © Galerie umění 2023 [cit. 01.03.2023]. Dostupné z: <https://www.galeriekvary.cz/nas-tym-a-kontakty/>

⁸⁸ *Západočeská galerie v Plzni* [online]. © 2023 [cit. 14.01.2023]. Dostupné z: <http://www.zpc-galerie.cz/cs>

pro všechny typy škol pojmenovaný Jak se dělá výstava. Druhá kategorie *aktuální programy* je místem zveřejňování aktuálně plánovaných akcí pro veřejnost různých formátů, například tvůrčí dílny nebo koncerty. Informace o konkrétních edukačních programech v aktuálních výstavách uvedené nejsou ani v dalších kategoriích v sekci *programy* a ani jinde na oficiálních webových stránkách. Za to se na webu velmi rozsáhle popisuje historie, profil a formy nabízených edukačních programů.⁸⁹

Počet pracovníků na pozici kurátor a edukátor podle webových stránek

Oficiální webové stránky Západočeské galerie v Plzni mají vypsaná jména pracovníků, jejich pozic a kontaktů v záložce *kontakty*.⁹⁰ Pozice kurátor v této galerii spadá pod Oddělení sbírek a výstav. To aktuálně čítá šest pracovníků, pět z nich zastává pozici kurátor sbírek a výstav, jeden je veden jako kurátor výstav a zároveň edukátor. Pro výzkum bude zajímavé získat pohled na vzájemnou spolupráci právě od této osoby, která by měla mít vlastní zkušenosti z obou klíčových pozic. Edukační úsek plzeňské galerie se kromě výše zmíněné osoby podle webových stránek skládá pouze z jednoho edukátora.

4.7.6 Zveřejněné strategické dokumenty a výroční zprávy

Zřizovací listiny mají na svých webových stránkách k nahlédnutí Oblastní galerie Liberec, Gočárova galerie v Pardubicích a Oblastní galerie Vysočiny v Jihlavě. Mezi předměty činnosti je ve všech zřizovacích listinách obdobným způsobem zmíněna edukační činnost, která má spočívat v pořádání kulturních a vzdělávacích akcí i přednášek. Z výše popsaných informací z webových stránek vyplývá, že všechny galerie tuto činnost naplňují. Na stránkách Galerie umění Karlovy Vary a Západočeské galerie v Plzni zřizovací listina dostupná není.

Všechny webové stránky galerií umožňují přístup k výročním zprávám z minulých let. V posledních výročních zprávách za rok 2022 je věnován ve všech případech prostor také edukačním oddělením a jejich činností za uplynulý rok. Edukační aktivity, druhy

⁸⁹ Západočeská galerie v Plzni [online].

⁹⁰ Kontakty. Západočeská galerie v Plzni [online]. © 2023 [cit. 01.03.2023]. Dostupné z: <http://www.zpc-galerie.cz/cs/kontakty-14>

programů a jejich návštěvnost školními skupinami i širokou veřejností jsou v různém rozsahu popsány v každé galerii.

Na některých webových stránkách zveřejňují galerie další strategické dokumenty, mezi nimiž je například rozpočet galerie, akviziční strategie, návštěvní řád nebo střednědobý plán. Mezi těmito dokumenty není edukační činnost zahrnuta.

5 Realizace výzkumu

5.1 Oslovení pracovníků a návštěva galerií umění

K prvnímu oslovení vybraných galerií, konkrétně jejich edukátorů a kurátorů, jsem zvolila e-mailovou korespondenci. Kontakty jsem vyhledala na oficiálních webových stránkách galerií.⁹¹

Po získání e-mailových adres, kterých je okolo 35, jsem si připravila základní obsah e-mailové zprávy s podstatnými informacemi, který jsem později upravovala podle toho, zda píše konkrétnímu kurátorovi, konkrétnímu edukátorovi, nebo na hromadnou adresu.

Galerie jsem osobně navštěvovala koncem března a v průběhu dubna. Z celkového počtu 35 poslaných e-mailů se žádostí jsem získala alespoň jednu nabídku schůzky z každé instituce. Po domluvě osobní návštěvy jsem se v pěti galeriích setkala a vedla rozhovor s celkem 11 zaměstnanci, z nichž 7 pracuje jako edukátoři, 3 jako kurátoři a 1 jako kurátor i edukátor.

Všechny rozhovory proběhly přímo v galeriích umění, ve kterých dotazovaní pracují, většinou v kanceláři nebo ateliéru. V úvodu setkání jsem dotazované seznámila s cílem výzkumu a požádala je o svolení pořídit z naší společné konverzace zvukový záznam, který nebude veřejný a využiji jej pouze k vlastní potřebě při zpracovávání získaných informací. Díky jejich souhlasu bylo možné následně provést doslovnou transkripci. Všechny rozhovory trvaly v průměru okolo 40 minut. Během návštěv galerií mi bylo v některých z nich umožněno prohlédnout si aktuální výstavy.⁹² Pokud je měli k dispozici, nabídli mi také různé edukační či propagační materiály.

⁹¹ Podobu webových stránek galerií a množství informací týkajících se pracovníků na pozici kurátor či edukátor jsem již popsala. Největší problém se získáním kontaktů jsem měla u liberecké galerie, protože na jejím webu je dohledatelná pouze obecná e-mailová adresa na lektorské oddělení. V kontaktech je uvedena informace o obecné podobě e-mailových adres všech zaměstnanců, tak jsem získala konkrétní adresu na edukátora/lektora, jehož jméno je zveřejněno v souvislosti s lektorským oddělením. Nakonec jsem získala i adresy kurátorů, protože jejich jména jsou k dohledání v podrobnostech u jednotlivých aktuálních výstav galerie.

⁹² Pokud to bylo možné, během návštěv jsem pořizovala v galeriích vlastní fotografie. Viz obrázky v následujících textech a přílohy č. 1-5.

Nejvíce pracovních listů jsem získala v jihlavské Oblastní galerii Vysočiny, kde je vytvářejí a nabízejí jak ke stálé expozici, tak ke krátkodobým výstavám i programům vztahujícím se například k výročí nebo svátkům. Pracovní listy jsem dostala také ke stálé expozici v Galerii umění Karlovy Vary a k výstavám v Západočeské galerii v Plzni, kde jsou listy volně k dispozici každému návštěvníkovi. Z liberecké galerie jsem si odnesla propagační materiál s informacemi o edukačních programech, který připravují vždy jako přehled na jedno pololetí školního roku. Propagační leták jsem získala také v Gočárově galerii v Pardubicích, ten je přehledem programů naplánovaných na jeden měsíc.⁹³

⁹³ Viz příloha č. 6.

6 Zjištěné informace v rámci jednotlivých galerií

Ve všech navštívených galeriích jsem mluvila minimálně s jedním zaměstnancem, který tam působí na jedné ze sledovaných pozic, buď na pozici edukátora nebo kurátora. Vzhledem k tomu, že jsou získané informace z každé instituce velmi individuální povahy, nejprve je nutné shrnout poznatky z každé z nich zvlášť. V případech, kdy jsem v jedné instituci získala odpovědi od zástupců obou profesí, uvedu odděleně pohledy obou z nich.

6.1 Oblastní galerie Liberec

V Oblastní galerii Liberec jsem se sešla za účelem rozhovoru s jednou edukátorkou v její kanceláři. V rámci setkání jsem absolvovala část edukačního programu pro děti z mateřské školy věnující se Velikonocím. Edukační program vedla podle koncepce edukátorky externí lektorka.

1. Ateliér připravený na edukační program

2. Edukační program s dětmi z MŠ k Velikonocím

6.1.1 Z pohledu edukátorky

Náplň práce

Náplň práce edukátorky v liberecké galerii zahrnuje komunikaci a objednávání škol na programy, vytváření ročních plánů a koncepcí programů, a to jak pro školy, tak na sobotní dílny, na výtvarný kroužek pořádaný v galerii s názvem čtvrt-ART-ek a na příměstské tábory, které se konají i v průběhu roku v období školních prázdnin. V rámci příprav

jednotlivých programů její práce spočívá i v grafických úpravách materiálů k nim. Programy pro školy také vede, obzvláště pokud se jedná o nové programy, které je potřeba pilotovat, aby mohly být případně upraveny.

Personální a pracovní nastavení v galerii

Momentálně je edukátorka v Liberci jedna, a to na necelý úvazek. V rámci vedení programů a také příměstských táborů v galerii využívají externí spolupráci, konkrétně se jedná o dva externí lektory. Lektoři se na koncepcích nově vznikajících programů většinou aktivně nepodílejí. Pracovní zázemí edukátorky se nachází přímo v budově galerie v těsné blízkosti prostorného ateliéru. V kanceláři se běžně nachází sama, občasně ji využívají právě externisti, když přicházejí vést programy. Více jí vyhovuje využívat občasnou možnost pracovat z domova. Aktuálně v Oblastní galerii Liberec není zaměstnán žádný kurátor, takže je přímým nadřízeným edukátorky ředitel galerie.

Působnost na aktuální pozici a předchozí zkušenosti

V Oblastní galerii Liberec působí edukátorka na momentální pracovní pozici necelý rok. Zkušenosti z liberecké galerie již měla před nástupem na toho místo, od roku 2016 zde byla externí lektorkou. Z jiných výstavních institucí vlastní zkušenost nemá. Edukátorka vystudovala obor Environmentální design na Technické univerzitě v Liberci a také obor Učitelství odborných předmětů. Z druhého oboru promítá do vytvářených programů určité didaktické základy, ale jako mnohem podstatnější vnímá samotnou praxi a zkušenosti z ní.

Formy či podoby edukačních programů

Momentálně jsou v galerii nabízeny stálé edukační programy k expozicím, krátkodobé edukační programy k výstavám a také edukační programy zaměřené na nějaké téma či událost, jako jsou například Velikonoce. Jednotlivé programy probíhají buď přímo ve výstavních prostorech, nebo je k nim využíván ateliér. Jejich vytváření je pouze na edukátorce, která si i podle výstavního plánu sama může určit, ke kterým krátkodobým výstavám programy pro školy bude nabízet. Po vytvoření základní koncepce programu edukátorka zkouší materiály a úkoly, se kterými by se mělo pracovat, a pak probíhá první pilotní program za účasti externích lektorů. Po pilotním programu dochází k úpravám, poté je již možné program nabízet i s vedením externistů.

Dostupné materiály, informace a možnosti spolupráce

Co se týká informací a materiálů k výstavám, v liberecké galerii je jejich získávání momentálně obtížné, protože tam nemají žádného zaměstnaného kurátora a spolupracují pouze s externími. Minulý rok, když byla situace jiná, kurátor předával edukátorce informace včetně obsahu výstavy a seznamu děl, a probíhala mezi oběma profesemi komunikace. V rámci materiálů k výstavě se později edukátorce předávalo také architektonické řešení, pokud bylo k dispozici. Nyní při spolupráci galerie s externími kurátory je pro edukátorku velmi obtížné se k informacím dostat s předstihem, obvykle před instalací je známý pouze název výstavy bez větších podrobností. Aktivní zapojení v rámci vytváření nové výstavy neprobíhá, většinou se edukátorka pouze přizpůsobí její výsledné podobě a na základě toho vytváří programy.

6.2 Gočárova galerie v Pardubicích

V pardubické galerii mi informace v rámci rozhovoru poskytla jedna edukátorka, která působí na své pozici v galerii nejdéle a je vedoucí oddělení. V průběhu rozhovoru mi edukátorka ukázala prostory galerie v Domě U Jonáše a aktuální výstavu s edukační zónou *Co přetrvá / Příběh galerie / 1953–2023* a výstavu *Bez názvu (Z nových akvizic)*.

3. Pohled do výstavy *Co přetrvá / Příběh galerie*

4. Samoobslužná zóna k výstavě

6.2.1 Z pohledu edukátorky

Náplň práce

Náplň práce vedoucí edukátorky, se kterou jsem vedla rozhovor, obsahuje edukaci pro školy od koncepce po realizaci, přípravu a realizaci příměstských táborů i kroužků pro děti, a také vytváření edukačních zón ve výstavách. Podle vedoucí edukátorky jsou všechny koncepce programů i dalších edukačních aktivit vytvářeny v týmu s ostatními kolegyněmi. Pozice vedoucí edukačního oddělení v galerii znamená, že náplň práce je rozšířena o komunikaci s vedením.

Personální a pracovní nastavení v galerii

V edukačním oddělení v pardubické galerii, jimi nazývaným vzdělávací, momentálně pracuje 5 osob, poslední rozšíření oddělení proběhlo 1. února tohoto roku. Jedna edukátorka je vedoucí oddělení a zároveň se zabývá hlavně edukací školních skupin, další dvě edukátorky pracují v Gočárově galerii také hlavně s dětskými návštěvníky a jejich náplň práce je obdobná. Dvě kolegyně jsou obě zaměstnané na poloviční úvazek, jedna z nich zajišťuje aktivity pro dospělé, které probíhají většinou odpoledne i večer ve všední dny i soboty, a druhá se zabývá primárně propagací edukačních aktivit na sociálních sítích. Externí spolupráci využívají v Gočárově galerii v letních měsících, kdy se konají příměstské tábory. Externisté se obvykle na táboře podílí už od samotného vytváření koncepce. Pracovní zázemí edukačního oddělení se nachází v Domě U Jonáše a edukátorky vnímají jako výhodu přímou blízkost s výstavami. Ve stejné budově se nacházejí kanceláře také PR oddělení, technika a jedné kurátorky. Přímou nadřízenou vedoucí edukátorky je ředitelka galerie.

Působnost na aktuální pozici a předchozí zkušenosti

Vedoucí edukátorka působí na své pozici v pardubické galerii od září 2022. Předchozí zkušenosti s pozicí vedoucího edukátora přímo nemá, ale působila v rámci externí spolupráce v galeriích v Hradci Králové a Litomyšli. Také má zkušenosti jako pedagožka na gymnáziu, kde pracovala pět let. Má vystudovanou Pedagogickou fakultu Univerzity Hradec Králové, konkrétně kombinaci český jazyk a výtvarná výchova. Mimo to dálkově studovala Muzejní a galerijní pedagogiku na Katedře výtvarné výchovy na Univerzitě Palackého v Olomouci. Edukátorka zmínila, že i všechny její kolegyně z edukačního

oddělení studovaly pedagogicky zaměřené školy a mají různé předchozí zkušenosti se vzděláváním dětí.

Formy či podoby edukačních programů

Do otevření nového sídla galerie v automatických mlýnech se v současné pobočce v Domě U Jonáše pořádají jen krátkodobé výstavy. K nim edukační oddělení připravuje a nabízí edukační programy pro školy, které vždy začínají a probíhají přímo v aktuálních výstavách, pak vždy následuje aktivita v ateliéru. Ve vedení programů se školními skupinami se edukátorky střídají. Podstatné při koncepci nových edukačních programů je, podle slov vedoucí edukátorky, jejich mezioborové propojení. Pravidelnou součástí vytváření nového programu je práce v týmu a brainstorming, takže jeho konečná podoba je výsledkem vzájemné spolupráce edukátorek galerie. Pro dětské návštěvníky edukátorky připravují a realizují prázdninové příměstské tábory, při kterých se na koncepci podílí i externisté. Dále edukační oddělení v Gočárově galerii nabízí programy pro veřejnost, mezi které patří úterní večerní program, čtvrtěční kroužek pro dospělé a sobotní dílny. Kromě vedených programů edukační oddělení připravuje k výstavám samoobslužné edukační zóny. *„Není to jen o tom, že sem děti přijdou na program, ale mají tady i ten prostor, kde si mohou trochu pohrát, něco vyzkoušet a je to samoobslužné“*, uvedla edukátorka.

Možnosti a podoby spolupráce

Materiály a informace k chystaným výstavám získávají edukátorky díky společnému sdílenému disku s kurátory. Kromě těchto informací je také zvykem kurátorská komentovaná prohlídka výstavy ve chvíli, kdy už je nainstalovaná, ale ještě nebyla otevřena pro veřejnost. S jinými profesemi v galerii edukátorky nespolupracují. Vzhledem k tomu, že se edukační oddělení až do února letošního roku postupně formovalo, o aktivní spolupráci a zapojení se už do koncepce vznikající výstavy se zatím edukátorky nepokoušely. Vedoucí edukátorka zmínila, že si myslí, že by takové možnosti do budoucna kurátoři v galerii mohli být otevřeny. Zatím probíhá spolupráce pouze ve smyslu předávání si informací a edukátorkám přijde přirozené se přizpůsobit kurátorům a konečným podobám jejich výstav.

6.3 Oblastní galerie Vysočiny v Jihlavě

V Oblastní galerii Vysočiny v Jihlavě jsem se setkala se dvěma edukátorkami a jednou kurátorkou. V galerii jsem se nejprve účastnila začátku edukačního programu, poté jsem se sešla s kurátorkou v prostředí ateliéru. Při rozhovoru s ní se k nám postupně přidaly i obě edukátorky, které přišly po ukončení edukačních programů v obou pobočkách galerie. Rozhovor ke konci probíhal i jako společná diskuze. Po rozhovorech jsem měla možnost samostatně navštívit aktuální výstavu *Hvězdolet / Dítě v každém z nás* a stálou expozici s názvem *Ze sbírek... Stálá expozice OGV*.

6.3.1 Z pohledu edukátorek

Náplň práce

V Oblastní galerii Vysočiny jsem vedla rozhovor společně s oběma edukátorkami. Jedna edukátorka má v náplni práce domluvu škol a programů, přípravu a realizaci edukačních programů pro různé školní skupiny, přípravu a realizaci příměstských táborů v galerii a produkci vzdělávacích akcí. Náplň práce druhé edukátorky v galerii se částečně odlišuje, protože má kromě edukace na starosti také chod knihovny. V rámci edukační části své práce se zabývá také domluvou programů, jejich přípravou i vedením, a mimo to vede pravidelně každý měsíc výtvarný kurz pro dospělé a programy pro seniory.

Personální a pracovní nastavení v galerii

V rámci galerie působí dvě edukátorky, z toho jedna se nevěnuje pouze edukaci. Obvykle pracují spíše individuálně, každá z edukátorek vytváří vlastní programy a vyřizuje k nim objednávání i všechno ostatní. Externí spolupráci využívají v letních měsících, kdy jsou pořádány tři turnusy příměstských táborů. Pracovní zázemí se nachází v obou budovách s výstavními prostory. V pobočce Komenského 10 je kancelář, kterou využívají edukátorky společně s dalšími členy odborného oddělení. V druhé pobočce na adrese Masarykovo náměstí 24 se nachází velký ateliér a další k němu potřebné zázemí. Díky tomu, že mají edukátorky k dispozici notebook, mohou pracovat na obou pobočkách i mezi vedením programů pro školní skupiny. Edukátorky jsou v jihlavské galerii součástí odborného oddělení společně s kurátory, jejich přímou nadřízenou je vedoucí odborného oddělení.

Působnost na aktuální pozici a předchozí zkušenosti

První edukátorka působí na této pozici v galerii od roku 2017, ale s edukací má zkušenosti z jiných institucí, například z Národního muzea, Národní galerie Praha nebo z Poštovního muzea. Studovala na střední uměleckoprůmyslové škole sklářské, dále vystudovala nástavbu s pedagogickým minimem na Hollarce a etymologii na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. Druhá edukátorka a zároveň knihovnice pracuje v galerii na této pozici s přerušením už 10 let. Obdobně, jako kolegyně, vystudovala uměleckou střední školu, konkrétně Střední uměleckou školu grafickou Jihlava. Vyšší vzdělání získala na Masarykově univerzitě v Brně, kde se věnovala oboru sdružených uměnověd a dějin umění.

Formy či podoby edukačních programů

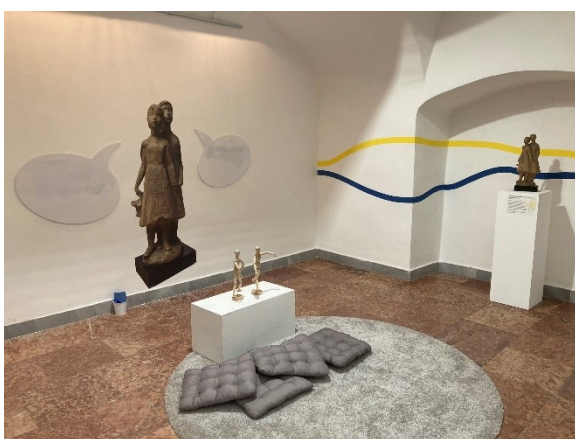
Oblastní galerie Vysočiny v Jihlavě připravuje stále expozice i krátkodobé výstavy. Edukátorky připravují programy pro školy, které se vztahují k budovám galerie, k výstavám, k expozicím a také ke knihovně. Také nabízí dílny a programy k různým svátkům či významným výročím. Každá edukátorka vytváří edukační program sama.

Možnosti a podoby spolupráce

Získané množství informací a materiálů k nově vznikajícím výstavním projektům velmi záleží na tom, kdo je jejich kurátorem. Více informací o výstavě edukátorky získávají od kurátorů zaměstnaných v galerii, s externími kurátory je získávání informací často složitější. Také záleží na tom, o jaký typ výstavy se jedná, například zda bude výstava o žijícím autorovi, o více autorech a tak podobně. Koncepce nových edukačních programů k výstavám je podle obou edukátorek nejfunkčnější, když vznikne až poté, co mohou výstavu vidět v prostoru galerie nainstalovanou. Spolupráce mezi kurátory a edukátory je na různé úrovni, závisí na tom, který kurátor má výstavu na starost. Edukátorky dále spolupracují s PR, které vede web, sociální sítě a blog galerie. Také zasílá školám každý půlrok nabídku programů, po absolvování programu v galerii kontaktuje školy a získává od nich zpětnou vazbu. Podle edukátorek je důležitý celý tým galerie, spolupráce běžně probíhá i s výstavní skupinou, s technikou a řidičem.

Aktivní spolupráce kurátorky a edukátorky v jihlavské galerii přinesla výstavní projekt, který je celý koncipován jako mezigenerační tvořivý projekt nejen pro rodiny s dětmi. Jedná

se o výstavu s názvem *Hvězdolet / Dítě v každém z nás*, která byla zahájena 17. února letošního roku. Kurátorkou výstavy se stala edukátorka, kurátorka z galerie s ní spolupracovala u výběru děl, přípravě aktivního prostoru i mnohého dalšího. Výstava je rozdělena do tří částí. V první části jsou vystaveny obrazy a objekty související s tématem rodiny. Všechny obrazy jsou pověšené níž, než je obvyklé, aby i dětský návštěvník na všechno dobře viděl. Popisky k jednotlivým dílům jsou psané hravým jazykem a vybízí děti, aby se zamýšlely nad tím, co vidí, nebo si vybavily různé vzpomínky a asociace, které jim díla mohou vyvolat. Druhá část výstavy je koncipována jako odpočinková zóna, kde jsou využity motivy pohádkových příběhů. Třetí část je věnována možnosti tvorby. Jedná se o velký prostor s různými uměleckými díly, kdy u každého z nich je možnost nechat se jím inspirovat a aktivně tvořit. K výstavě návštěvník dostane také malé samolepky, při průchodu všemi částmi může pomocí nich hlasovat a označit jimi díla, která ho nejvíce zaujala, na vyhrazeném prostoru u popisku.

5. Pohled na část odpočinkového prostoru výstavy

6. Jedno ze stanovišť určené k aktivnímu zapojení

6.3.2 Z pohledu kurátorky

Náplň práce

Kurátorčina náplň práce v Oblastní galerii Vysočiny by šla rozdělit do více částí. Jedna část souvisí s administrativou, druhá se vším okolo sbírkotvorné činnosti galerie včetně určování děl, popisování, zařazení a tak podobně. Další část práce souvisí s výstavami, kdy zajišťuje jejich produkci, což zahrnuje řešení smluv, zápůjček, svozů či pojištění. Pokud se jedná o výstavu, u které je i autorkou, její práce spočívá také ve studiu materiálů,

v přípravě koncepce a textů, přípravě katalogu k výstavě včetně zadání grafikovi, zařizování svozů, rozvržení prostoru i v samotné instalaci.

Personální a pracovní nastavení v galerii

V současné době v galerii působí pouze dvě kurátorky, jejich počet se v nedávné době o jednu osobu snížil. Občasně zastává práci kurátora také ředitel galerie. Čím dál častěji jsou využíváni externí kurátoři, kdy práce kurátorů zaměstnaných v galerii spočívá spíše v té produkční agendě. Každá kurátorka v galerii pracuje samostatně, což je dáno i tím, že každá z nich se více zaměřuje na umění z jiného období. Pracovní zázemí mají v pobočce na adrese Komenského 10, kde sdílí kancelář také s edukátorkami. V kanceláři pracují obvykle 4 až 6 osob a vedoucí odborného oddělení, která je která je přímou nadřízenou kurátorky. Kurátorka zmínila, že po dohodě lze občasně využít možnost práce z domova, která jí vyhovuje. Podle kurátorky je to dáno tím, že prostor kanceláře pro ni není tak pohodlný a také by potřeboval rekonstrukci. Dodala však, že v některých případech je práce v kanceláři výhodná, protože je snazší a rychlejší komunikace s dalšími kolegy, kteří v galerii pracují.

Působnost na aktuální pozici a předchozí zkušenosti

Kurátorka v Oblastní galerii Vysočiny v Jihlavě nastoupila na tuto pozici ještě při studiu před rokem 1996, kdy rovnou získala plný úvazek. Zkušenosti z jiných galerií tím pádem nemá. Studovala v Brně na Masarykově univerzitě, konkrétně obor dějiny umění a klasická archeologie. Díky bakalářské práci a získaným podkladům o umělci získala okamžitě možnost své znalosti využít v práci a vytvořila svou první autorskou výstavu.

Formy výstavních projektů

Galerie v Jihlavě má jednu stálou expozici, ta aktuální byla instalována v roce 2016, dalšími projekty jsou krátkodobé výstavy v obou již zmiňovaných pobočkách. Větší z nich trvají okolo tří měsíců, menší se střídají většinou v kratších intervalech. Podle slov kurátorky je stále častější tendence tyto intervaly prodlužovat. K tomu pod galerii spadá také galerie Alternativa, kde dostávají prostor vystavovat své práce začínající umělci, kteří se do výběrového řízení přihlásí buď i jako osoba kurátora nebo ve vlastním týmu s kurátory, a galerie Igloo, která je zvukovou galerií a většinu projektů v ní má na starosti jeden externí

kurátor. Když má dotazovaná kurátorka na starost výstavní projekt v jedné z poboček, prvním bodem v celém procesu je nápad, myšlenka. Ta musí být schválena ředitelem galerie, ostatními kurátory a poté je výstavní projekt zařazen do výstavního plánu galerie. Poté kurátorka provádí k danému tématu rešerši, osloví umělce, vybere díla a na základě toho domlouvá zápůjčky a vyřizuje všechnu administrativu s nimi spojenou včetně smluv o spolupráci. Pak následuje řešení grafické podoby výstavy a všech textů, architektonické řešení a samotná instalace. „*Když je to moje výstava, tak je to práce od začátku až do konce*“, shrnula kurátorka.

Možnosti a podoby spolupráce

Při celém procesu vytváření výstavy od nápadu po realizaci spolupracuje kurátorka hlavně s grafiky a s těmi, kteří pak výstavu instalují. S edukátorkami spolupracuje a poskytuje jim všechny materiály, které má k dispozici. Jedná se zejména o seznamy děl s obrázky a informace o vystavovaných autorech včetně dostupné literatury. Po nainstalování výstavy také edukátorku, která k té konkrétní výstavě chystá edukační programy, provádí výstavou formou komentované prohlídky. Podle slov jedné z edukátorek neposkytují tolik materiálů a informací všichni kurátoři, největší obtíže s jejich získáváním nastávají při spolupráci k externistům. Aktivní spolupráce s edukátorkami v průběhu přípravy výstavy je možná, dokonce běžná. Kromě netradičního výstavního projektu *Hvězdolet / Dítě v každém z nás* lze jako příklad uvést loňskou výstavu Pavla Čecha, kdy při domluvě s autorem kurátorka na základě edukátorčina přání domluvila zapůjčení konkrétního díla, které pak bylo využíváno při edukačních programech.

6.4 Galerie umění Karlovy Vary

V Karlových Varech jsem navštívila obě pobočky ve městě a sešla se se třemi zaměstnanci. V hlavní pobočce Galerie umění jsem vedla rozhovor s jednou edukátorkou a s jednou kurátorkou, která je zároveň také produkční výstav. Obě mě za účelem rozhovoru pozvaly do svých kanceláří v různých částech budovy galerie. S druhou edukátorkou jsem se sešla v ateliéru v další pobočce galerie v Becherově vile, kde edukátorka působí.

V Becherově vile jsem po rozhovoru také zhlédla aktuální výstavu nazvanou *Společně a konstruktivně – Gemeinsam und Konstruktiv*.

6.4.1 Z pohledu edukátorky z Galerie umění

Náplň práce

Podle edukátorky z hlavní pobočky Galerie umění Karlovy Vary není náplň práce edukátora v galerii čistě o edukaci, ačkoliv práci se školními skupinami tráví většinou dopolední. Částečně se edukátor stává zároveň kurátorem, částečně se věnuje propagaci, což zahrnuje přípravu podkladů na web a sociální sítě, tištěné materiály i udržování kontaktu s veřejností. Také se zabývá přípravou akcí, zpracovává různé statistiky a analýzy a podílí se na instalacích výstav společně s dalšími kolegy pracujícími v galerii. Sama edukátorka svou pracovní náplň shrnula takto: „*Já jsem takový Brouk Pytlík, práce všeho druhu. Zdaleka to není jen ta edukace.*“

Personální a pracovní nastavení v pobočce galerie

V hlavní pobočce působí jedna edukátorka, která má na starosti všechno. V galerii jsou využíváni externí lektori. Dříve probíhala spolupráce s externí lektorkou i v rámci průběhu roku, kdy společně s edukátorkou pořádaly artefietické dílny, nyní je pomoc externistů využívána spíše v létě, kdy v galerii probíhá příměstský tábor. V takovém případě jsou na táboře dvě externí lektorky a společně s edukátorkou se podílí už i na jeho přípravě. Momentálně v hlavní budově Galerie umění Karlovy Vary na Goethově stezce probíhá tábor jeden týden, další týden se koná v Becherově vile. Pracovní zázemí edukátorky se nachází ve stejné budově na Goethově stezce a vede do něj samostatný vchod oddělený od vchodu do prostoru s výstavními sály. Prostor kanceláří a výstav není průchozí z vnitřku, což edukátorce nepřipadá jako obtíž. Přímým nadřízeným edukátorky by měl vedoucí odborného oddělení, který ale momentálně v galerii není, takže je jejím přímým nadřízeným ředitel galerie.

Působnost na aktuální pozici a předchozí zkušenosti

Edukátorka působí v karlovarské galerii 33. rok. Začínala na pozici kustodky ve výstavách a postupně začala vypomáhat s administrativou a také v knihovně,

až se vypracovala až na dnešní pozici, kterou v podstatě v galerii pomáhala vytvářet. Po odchodu kolegyně, která měla na starosti kulturně výchovnou činnost galerie nastoupila na její místo, kde kromě administrativy začala také pracovat se školními skupinami, kdy probíhal program s názvem „Mládež a kultura“, který měl podobu hlavně výkladu a povídání o základech výtvarného umění a jeho žánrech, nebo například o tom, co je to galerie. S kolegyní, která byla kurátorkou, začaly jezdit roku 2000 na Brána muzea otevřená, díky čemuž získaly grant, mohly vytvořit tištěné pracovní listy, udělaly první den otevřených dveří a začaly školní skupiny do galerie více zvat. Před nástupem do karlovarské galerie edukátorka rok učila na škole a také působila jako průvodkyně na hradě Loket. Vystudovanou má Pedagogickou fakultu Ostravské univerzity, konkrétně aprobaci český jazyk a výtvarná výchova.

Formy či podoby edukačních programů

V rámci hlavní pobočky Galerie umění Karlovy Vary edukátorka připravuje programy, a to jak pro školy, tak také pro veřejnost. Pro školy jsou nabízené programy ke stálé expozici v prvním patře i ke krátkodobým výstavám v přízemí budovy. Programy ke krátkodobým výstavám jsou běžně finalizovány až po jejich otevření. Všechny programy vytváří edukátorka sama od koncepce po samotnou realizaci s různými školními skupinami. Pro veřejnost jsou připravovány různé dílny, které mívají formu podobnou galerijní animaci pro školy. Dále v galerii nabízí komentované prohlídky, které jsou vedeny buď edukátorkou, kurátory nebo autory vystavovaných děl a také speciální komentované prohlídky pro seniorské skupiny. Mezi programy určené veřejnosti jsou zahrnuty i příměstské tábory, dny otevřených dveří a jiné akce, jako například koncerty.

Možnosti a podoby spolupráce

Co se týká materiálů, edukátorka má vždy k dispozici výstavní plán, ve kterém však v průběhu dochází k různým změnám. Na základě něj si edukátorka dopředu určí, ke kterým výstavám bude nabízet edukační programy pro školy. K dalším informacím k nově vznikajícím projektům se edukátorka dostane na základě vlastní iniciativy a vlastního dotazování kolegů. Často při koncepci edukačních programů vychází až z výsledné podoby výstavy, protože v galerii je využívána spolupráce s externími kurátory, kdy získávání informací s předstihem je obtížnější. Při této externí spolupráci získává informace o dílech,

kteřá by ve výstavě měla být, od produkční výstavy. K aktivní spolupřáci dochází při instalaci nových výstav, na které se podílí další kolegové z pobočky galerie. V rámci instalace však nejsou zohledňovány potřeby edukace.

6.4.2 Z pohledu edukátorky z Becherovy vile

Náplň práce

Edukace na druhé pobočce Galerie umění Karlovy Vary v Becherově vile je oddělena od hlavní pobočky, protože souvisí výhradně s výstavními projekty ve vile. Pracovní náplň edukátorky v Becherově vile obsahuje e-mailovou korespondenci ohledně dotazů na pobočku a ohledně objednávání a domluvy školních i jiných skupin na programy. Dále v rámci pracovní náplně probíhá příprava a realizace programů pro školní skupiny, různá zařízení a pro veřejnost, a to včetně propagace. Součástí náplně je výpomoc s výstavami v Becherově vile, hlavně při deinstalování proběhlých výstav a instalací nových. V rámci své běžné pracovní náplně edukátorka také objednává všechny potřebné materiály pro potřeby edukace v galerii.

Personální a pracovní nastavení v pobočce galerie

Obdobně, jako v hlavní budově, i na této pobočce galerie působí na pozici edukátora pouze jedna zaměstnankyně a jsou zde využívány možnosti externí spolupřáce. V průběhu celého roku spolupřacuje edukátorka z Becherovy vile s externí lektorkou, která pravidelně vede keramické ateliéry. Náplň těchto ateliérů i jejich realizace je v režii externí lektorky, edukátorka je však vždy při realizaci přítomna. Dále jsou externisté využíváni při příměstských táborech, které se konají v létě. O tom, zda se letos budou externisté podílet i na koncepci týdenního tábora, zatím v době rozhovoru nebylo rozhodnuto, ale minulý rok tomu tak nebylo. V Becherově vile sdílí edukátorka společnou kancelář s kolegyní, která má na starosti propagaci. Také se ve vile na rozdíl od hlavní budovy nachází rozměrné edukační prostory, mezi kterými je dílna, keramický ateliér a keramické pece. Přímým nadřizeným edukátorky je vedoucí pobočky, který je podřizený řediteli galerie.

Působnost na aktuální pozici a předchozí zkušenosti

Na nynější pozici působí edukátorka v Becherově vile druhým rokem, předchozí zkušenosti z jiných galerií nemá. Vystudovala uměleckou školu, kde se věnovala grafickému designu, didaktickou přípravu v rámci studia neabsolvovala, ale podle svých slov nemá pocit, že by jí chyběla. Jako daleko podstatnější a důležitější pro svoji práci vnímá zkušenosti získané praxí.

Formy či podoby edukačních programů

V Becherově vile připravuje edukátorka edukační programy pro školy a další dětské skupiny ke každé otevřené výstavě včetně těch, které probíhají v letních měsících. Po individuální domluvě a objednání konkrétní školy programy edukátorka přizpůsobuje konkrétním potřebám, vždy však nechává podobný průběh, který spočívá v úvodní návštěvě aktuální výstavy a následné tvorbě v dílně. Koncepti k novým programům vytváří edukátorka většinou 14 dní předem a finalizuje ji až po instalaci výstavy. Většinou nosnou linkou programu je určitá výtvarná technika, která se ve výstavě objevuje. Kromě edukačních programů k výstavám také edukátorka vytváří programy k různým svátkům v průběhu roku. Pro veřejnost jsou v Becherově vile nabízeny dílny, které se zpravidla konají třikrát do měsíce. Jedna z dílen je keramická, druhá je inspirovaná výstavou a třetí je vždy zaměřena na konkrétní téma.

Možnosti a podoby spolupráce

O nových výstavních projektech, které v galerii budou, edukátorka příliš informací s předstihem nemá. Výstavy v Becherově vile mají na starosti externí kurátoři, takže často je znám pouze název výstavy a časové rozmezí, ve kterém se výstava bude konat. Konkrétní díla, která budou vystavena, často edukátorka pozná až v rámci instalace výstavy, na které je společně se svým nadřízeným i s kolegyní z propagace vždy přítomná a spolupracuje s nimi. Podle svých slov se snaží prosadit vedení, aby informace a různé materiály k výstavám získávala dříve. Vzhledem k tomu, že na této pobočce není stálý kurátor, aktivní spolupráce v průběhu vytváření výstavy není možná.

6.4.3 Z pohledu kurátorky Galerie umění

Náplň práce

V karlovarské galerii jsem vedla rozhovor s kurátorkou výstav a produkční, ale ta produkční část v její náplni práce převažuje. Znamená to, že hlavní pracovní náplň zahrnuje domluvu s umělci, zařizování zápůjček, transportů a svozů děl, či vyřizování smluv a žádostí o granty. Dále má na starosti také zajišťování vernisáží nově otevřených výstav a doprovodných programů, u kterých je i přítomna. Věnuje se propagaci galerie, zúčastní se konferencí Asociace muzeí a galerií České republiky, Rady galerií České republiky i ICOM.

Personální a pracovní nastavení v pobočce galerie

Co se týká dalších kolegů v hlavní pobočce Galerie umění Karlovy Vary, kurátorka výstav a produkční má kolegyni kurátorku sbírek, která už nyní v galerii působí na zkrácený úvazek a sdílí s ní společnou kancelář v budově na Goethově stezce. Vzhledem k různorodé povaze náplně práce se však kurátorka výstav a produkční často nachází i v terénu. Podle odhadu dotazované v současné době více než polovinu pořádaných výstav v hlavní pobočce zajišťují externí kurátoři. Pokud je připravovaná výstava i s koncepcí v režii galerie, většinou je autorem její koncepce ředitel, který je zároveň společně s náměstkyní ředitele pro provozní záležitosti nadřízeným kurátorky a produkční.

Působnost na aktuální pozici a předchozí zkušenosti

Kurátorka a produkční zastává tuto pozici v Galerii umění Karlovy Vary dva roky. S obdobou funkcí přímé pracovní zkušenosti nemá, před tím se věnovala podnikání, má k ní však blízko díky předchozímu studiu. Po dostudování oboru malíř porcelánu na Střední uměleckoprůmyslové škole keramické a sklářské Karlovy Vary vystudovala bakalářský obor Edukátor v kultuře na Univerzitě J. E. Purkyně v Ústí nad Labem. Magisterský obor Kurátorská studia na téže škole zcela nedokončila.

Formy výstavních projektů

V hlavní pobočce galerie se nachází stálá expozice, která se bude v nejbližší době připravovat nová, a také krátkodobé výstavy, které trvají většinou okolo dvou měsíců. Podle kurátorky výstav a produkční stálá expozice znamená vzhledem k delší době trvání větší

zodpovědnost, jinak v rámci produkce probíhá v podstatě v obdobném režimu, jako krátkodobé výstavy.

Možnosti a podoby spolupráce

V rámci deinstalací a instalací výstav probíhá spolupráce napříč všemi zaměstnanci hlavní pobočky galerie. Podle slov kurátorky se taková práce bez celého týmu neobejde. Při instalaci výstav v galerii nevyužívají architektky, většinou je vše zahrnuto v práci externího kurátora nebo ředitele galerie. S edukátorkou kurátorka a produkční výstav spolupracuje hlavně díky tomu, že má na starosti webové stránky a sociální sítě galerie. Edukátorka jí poskytuje všechny podklady k událostem a programům, které v rámci edukace proběhly nebo se teprve chystají. Naopak kurátorka a produkční výstav mívá k dispozici pro edukátorku podklady k výstavám, pokud je získala od externího kurátora.

6.5 Západočeská galerie v Plzni

V Západočeské galerii v Plzni jsem se za účelem rozhovoru sešla s edukátorkou, s kurátorkou a také se zaměstnankyní, která v rámci dvou částečných úvazků zastává funkci edukátorky i kurátorky zároveň. Se všemi jsem se setkala odděleně uvnitř jejich pracovního zázemí v pobočce galerie v Pražské ulici 13. S kurátorkou jsem rozhovor vedla v přednáškovém sále, s oběma edukátorkami v jejich kanceláři. V Západočeské galerii jsem také navštívila výstavu ve výstavní síni „13“ s názvem *Umění předlouhého století a paměť lidské chůze*.

7. Pohled do výstavy ve výstavní síni „13“

8. Pohled do výstavy ve výstavní síni „13“

6.5.1 Z pohledu edukátorky

Náplň práce

Náplň práce edukátorky v plzeňské galerii zahrnuje studium, přípravu a realizaci animací (edukačních programů), komunikaci s učiteli, tvorbu pracovních listů a doprovodných materiálů včetně grafických úprav i aktivní komunikaci s PR oddělením. K tomu také připravuje a vede v létě příměstský tábor a od září bude galerie nabízet dětský kroužek.

Personální a pracovní nastavení v pobočce galerie

V Západočeské galerii v Plzni pracuje jedna edukátorka na celý úvazek a její jediná kolegyně z edukace působí na poloviční úvazek také jako kurátorka. Edukátorky na edukačních programech pracují většinou odděleně. Externí spolupráci využívají pouze v létě při příměstském táboře, kdy dávají možnost studentům plnit si tak své praxe. Přípravy programu tábora se externí lektori neúčastní, většinou jsou využíváni až v přítomnosti dětí v průběhu tábora. Pracovní zázemí má edukátorka ve dvou budovách galerie. Kancelář, kterou sdílí s kolegyní edukátorkou-kurátorkou a ještě dalším kolegou, se nachází v budově na Pražské 13. Druhé zázemí má edukátorka v nově zrekonstruované a otevřené Semlerově vile, kde je open space, který edukátorce vyhovuje více a preferuje práci tam.

Působnost na aktuální pozici a předchozí zkušenosti

Edukátorka působí v galerii na pozici edukátorky čtvrtým rokem. Z jiných výstavních institucí s touto pozicí zkušenosti nemá, ale před nástupem na tuto pozici učila výtvarnou výchovu na základní umělecké škole, vedla další kroužky i letní tábory. Také pracovala jako grafik a ilustrátor v nakladatelství, což souvisí s oborem jejího vysokoškolského studia na Fakultě umění a designu Ladislava Sutnara Západočeské univerzity v Plzni. Podle jejích slov věří, že studium školy s pedagogickým základem by bylo přínosné, ale takhle cítí, že má větší tvůrčí svobodu.

Formy či podoby edukačních programů

V nabídce galerie jsou edukační programy na všechny tři výstavní prostory, kterými momentálně galerie disponuje. Jedná se o teoretické i praktické programy a je možná i jejich kombinace, vždy záleží na individuální domluvě s konkrétním pedagogem. Ke každé

výstavě také edukátorka připravuje pracovní listy, které jsou u výstavy k dispozici všem návštěvníkům. Na nových edukačních programech pracují edukátorky samostatně, každá vytváří svůj program. Vzhledem k množství práce, které teď edukátorka má a souvisí s otevřením Semlerovy residence, připravuje k novým výstavám programy většinou až po nainstalování či otevření výstavy.

Možnosti a podoby spolupráce

O materiály a informace k výstavám si většinou edukátorka musí říci, ale pak jsou ji vždy poskytnuty všechny informace, které v té chvíli kurátor má. V rámci galerie edukátorka úzce spolupracuje v PR oddělení, dále spolupracuje s kurátorkou, která absolvovala pedagogický kurz. S ní je podle edukátorčiných slov spolupráce nastavena více i v osobní rovině. Při práci s dětskými skupinami je podle edukátorky nutná spolupráce také s kustody v galerii a s uklízečkami. Při vytváření nových výstav není edukátorka přizvaná k aktivní spolupráci, je obvyklé, že edukační programy se přizpůsobují podle výsledné podoby instalace.

6.5.2 Z pohledu kurátorky

Náplň práce

Rozhovor jsem vedla s kurátorkou sbírek a výstav, která je zároveň také náměstkem pro odbornou činnost, tudíž má i náplň práce pomyslně rozdělenou na dvě části. V souvislosti s výstavami v galerii řeší kurátorka žádosti o granty a příspěvky, kdy připravuje podklady s koncepcí na ekonomické oddělení, dále řeší svozy děl a s nimi spojenou administrativu, harmonogramy, pojištění a další smlouvy. Také je přítomna při instalacích výstav a komunikaci s autory výstav. Ve funkci náměstka pro odbornou činnost je jejím úkolem zjišťovat potřeby kolegů, zodpovídat badatelské dotazy a spravovat sbírku Plzeňského kraje.

Personální a pracovní nastavení v pobočce galerie

V Západočeské galerii v Plzni pracují kromě dotazované kurátorky další čtyři kurátoři, jedna kurátorka a edukátorka a jeden kurátor, který má na starosti sbírku architektury. Výstavu vždy připravuje ten kurátor, který je v dané období volný. Specifikem je, že kurátoři

v plzeňské galerii pracují spíše jako produkční výstavy. Na více než polovinu výstav jsou najímání externí autoři koncepcí, galerijní kurátoři jsou tomuto autorovi k dispozici a zařizují všechno ohledně produkce, jak již bylo zmíněno výše. Pracovní zázemí má kurátorka v pobočce na Pražské 13, do budoucna je však plánovaný alespoň částečný přesun do Semlerovy rezidence. Současnou kancelář sdílí kurátorka většinou se dvěma až třemi kolegy. Nadřízeným kurátorky je ředitel, který se částečně v galerii uplatňuje také jako autor koncepcí výstav.

Působnost na aktuální pozici a předchozí zkušenosti

Kurátorka pracuje na své současné pozici v plzeňské galerii 15 let, posledních 5 let zároveň zastává pozici náměstka pro odbornou činnost. S pozicí kurátorka předchozí zkušenosti nemá, před nástupem na ni učila ještě při studiu 5 let na hudební škole. Má vystudovanou hudební konzervatoř v Plzni, poté nastoupila na Masarykovo univerzitu v Brně, kde se věnovala dějinám umění a hudební vědě, ze které získala doktorát.

Formy výstavních projektů

Západočeská galerie v Plzni nemá z prostorových důvodů stálou expozici a nabízí návštěvníkům pouze krátkodobé výstavy. Ty většinou trvají okolo tří měsíců, interval střídání výstav se prodloužil díky Covidu. Když má kurátorka na starosti výstavní projekt, prvním krokem je získání koncepce výstavy od jejích autorů či autora. Od koncepce se odvíjí zápůjčky děl, kdy kurátorka zasílá žádosti o ně, domlouvá podmínky pro daná díla a následně uzavírá smlouvy. Také má na starosti všechno v souvislosti s katalogem k výstavě, to znamená, že shání podklady, autory textů, redakci, grafiky, překladatele a podobně. Před instalací kurátorka zařídí svozy, připravuje se prostor ve výstavních síních a veškeré texty.

Možnosti a podoby spolupráce

Co se týká spolupráce s ostatními kolegy, kurátorka tvrdí, že nejdůležitější je celý tým. V rámci galerie spolupracuje s kolegy z různých oddělení, například granty řeší společně s ekonomickým oddělením, s PR oddělením spolupracuje kvůli komunikaci s novináři a veřejností, plakátům k výstavám i kvůli sociálním sítím. V rámci procesu přípravy a realizace výstavy je nutná spolupráce s architektem (pouze v pobočce Masné krámy), grafikem, instalačním týmem, autorem koncepce a také s kurátorem předchozí výstavy,

aby se co nejlépe domluvili svozy zapůjčených děl. S edukací kurátorka spolupracuje, poskytuje jim materiály předem a také před vernisáží nabízí komentovanou prohlídku, buď s kurátorem výstavy nebo autorem její koncepce.

6.5.3 Z pohledu kurátorky a edukátorky

Náplň práce

V plzeňské galerii pracuje kurátorka a edukátorka v jedné osobě, která má úvazek složený z těchto dvou polovičních. Náplň její práce je kombinací náplně práce edukátorky popsané výše, tedy hlavně přípravy a realizace edukačních programů, domlouvání a objednávání školních skupin i přípravy koncepce pracovních listů, a práce kurátorky, což v případě této galerie znamená především realizaci, produkci výstav. Kromě programů pro různé školní skupiny vede kurátorka a edukátorka také edukační programy akreditované ministerstvem školství a tělovýchovy v rámci dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků.

Personální a pracovní nastavení v pobočce galerie

Kurátorka a edukátorka má pět dalších kolegů na pozici kurátora, jednoho kolegu, který je kurátorem sbírky architektury a jednu kolegyni na pozici edukátora. Aktivně jsou v galerii využíváni externí kurátoři – autoři koncepcí, spolupráce s externími lektory probíhá hlavně v létě při příměstských táborech. Podle slov kurátorky a edukátorky byla dříve v rámci edukace externí spolupráce častější, což umožňovaly různé granty a praxe studentů především z Fakulty pedagogické Západočeské univerzity v Plzni. Kurátorka a edukátorka má možnost využívat pracovní zázemí v Semlerově rezidenci i v pobočce galerie v ulici Pražská 13, kde sdílí kancelář se dvěma kolegy. Právě tuto kancelář pro práci preferuje.

Působnost na aktuální pozici a předchozí zkušenosti

Kurátorka a edukátorka působí v Západočeské galerii v Plzni na této pozici 37. rok a byla v podstatě u zrodu pozice edukátora, na kterém se aktivně podílela mimo jiné i aktivním působením v Radě galerií České republiky. Pracovat v galerii začala okamžitě po vystudování magisterského studia na pedagogické fakultě, kde se věnovala českému jazyku a výtvarné výchově pro 2. a 3. stupeň. Posléze již při zaměstnání se věnovala v rámci

postgraduálního studia estetiky a estetické výchovy na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy.

Doplnění k dostupným materiálům, informacím a možnostem spolupráce

Z pohledu edukace je získávání materiálů od kurátorů a spolupráce s nimi podle slov dotazované na různé úrovni. Posílání materiálů neprobíhá vždy automaticky, jak již zmiňovala i druhá edukátorka, která v galerii působí. V galerii momentálně není iniciativa kurátorů zapojit edukátory do aktivní spolupráce. Kurátorka a edukátorka v rámci rozhovoru zmínila, že: *„když jsem si sama sobě kurátorem, tak je to nejlepší.“*

7 Analýza a interpretace zjištěných informací

Na začátku výzkumu jsem stanovila tři základní výzkumné otázky, na které jsem získala odpovědi pomocí otázek polostrukturovaných rozhovorů. Také celkovou představu dokreslují informace získané z oficiálních webových stránek galerií.

7.1 První otázka výzkumu

Z jakého prostředí nastoupili kurátoři a edukátoři do současné pracovní pozice? Jaké mají vzdělání a předchozí zkušenosti?

První z otázek mířila ke zjištění předchozích zkušeností s pozicí edukátora či kurátora v jiných institucích, dalších pracovních zkušeností a také ke zjištění dosaženého vzdělání.

Dotazované edukátorky většinou nastoupily na současné pracovní pozice v galeriích bez předchozích zkušeností z jiných výstavních institucí. Pouze dvě z osmi edukátorek⁹⁴ dříve působily v jiných galeriích či muzeích jako lektorky a jedna edukátorka má předchozí zkušenosti jako externí lektorka v galerii, ve které nyní pracuje na tříčtvrtěčném úvazek. Pět edukátorek v galeriích začalo pracovat bez předchozích zkušeností s touto pozicí. Lze říci, že tyto edukátorky je možné rozdělit na dvě skupiny. První skupinou jsou edukátorky, které nastoupily do galerií a v podstatě se zasloužily o to, aby se v nich na přelomu 90. let taková pozice ustanovila a byla přirozenou součástí galerie. To je případ zejména edukátorek ze Západočeské galerie v Plzni a z Galerie umění Karlovy Vary. Obě zmíněné galerie byly kupříkladu zapojeny v letech 1997-2002 do programu *Brána muzea otevřená* Nadace Open Society Fund Praha, který se zaměřil na možnosti veřejného působení výstavních institucí hlavně ve sféře vzdělávání a na dlouhodobou spolupráci těchto institucí se školami⁹⁵. Druhou skupinou edukátorek bez předchozích zkušeností je mladší generace, která většinou začala pracovat na této pozici hned po studiu.

⁹⁴ V rámci interpretace výsledků výzkumu zahrnuji osobu, která pracuje na dělené pozici edukátorky/kurátorky, do obou profesních skupin.

⁹⁵ ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Edukační potenciál muzea*, str. 145.

Všechny edukátorky, se kterými jsem se setkala, mají pedagogické nebo praktické umělecké vzdělání, dvě z nich dokonce studovaly kombinaci obojího. Pět edukátorek studovalo pedagogické obory, většina z nich má aprobaci český jazyk a výtvarná výchova, jedna studovala učitelství odborných předmětů a jedna pak má pedagogické minimum. Z rozhovoru s vedoucí edukátorkou v pardubické galerii vyplynulo, že tam momentálně pracují pouze edukátorky s pedagogickým vzděláním a s předchozími pracovními zkušenostmi z různých typů škol: „*Všichni tady jsme vystudovaní učitelé výtvarné výchovy, někdo má pak zkušenosti ze škol, z mateřských škol a nebo třeba i ze ZUŠ. A máme velkou výhodu, protože naše paní ředitelka je dlouholetá edukátorka v Hradci Králové, naše PR byla několik let edukátorkou v Olomouci.*“ Je evidentní, že se to projevuje i v rámci koncipování edukačních programů a jejich nabídky na webových stránkách Gočárový galerie. Všechny programy jsou totiž na webu rozepsány včetně kompetencí, které rozvíjejí a vzdělávacích oblastí RVP,⁹⁶ což značně usnadňuje školním pedagogům výběr programu pro své žáky a studenty, a jeho vhodné zařazení do výuky. Další tři dotazované edukátorky z jiných galerií pocházejí z umělecky zaměřených vysokých škol. Je zajímavé, že se víceméně shodují na tom, že jim didaktický základ pro vykonávanou práci nechybí a vnímají jako nejpodstatnější zkušenosti získané praxí. Jako výhodu naopak uvádí, že jim studium uměleckých oborů pomáhá při koncipování výtvarných či jiných tvůrčích aktivit a také své dovednosti využívají například při grafickém zpracovávání didaktických pomůcek nebo propagačních materiálů.

Lze vůbec určit, zda je v galeriích zaměřujících se hlavně na výtvarné umění podstatnější mít dobré didaktické nebo umělecké zázemí? Z rozhovorů mi připadá, že edukátorky, které jsou vystudovanými pedagožkami, mívají k přístupům umělecky zaměřených edukátorek jisté výhrady. Také vnímám jako podstatné, aby edukační program nebyl celý postaven jen na tvůrčí aktivitě, obsahoval vazby na rámcové vzdělávací programy a rozvíjel účastníky cíleně. Samotný zážitek z tvorby odezní, pokud není reflektován a zasazen do hlubšího kontextu. Je nutné zmínit, že ačkoliv v Národní soustavě povolání jsou uvedeny jako nejvhodnější obory pro edukátory historické vědy či dějiny umění

⁹⁶ Podrobněji uvedeno výše v kapitole číslo 4.7 Galerie a jejich prezentace na webových stránkách v podkapitole 4.7.2 Gočárova galerie v Pardubicích (str. 36).

a kultury, v realitě navštívených galerií jsem se s nikým takovým nesetkala. Vzhledem k menšímu vzorku dotazovaných z toho nelze vyvodit objektivní závěr, ale jistě je to podnět k zamyšlení se nad tím, proč NSP upřednostňuje teoretické kunsthistorické znalosti. Pedagogické obory jsou označeny jako vhodné, ale o prakticky zaměřeném uměleckém vzdělání a jeho využitelnosti v povolání muzejního edukátora se NSP nezmiňuje vůbec.

Jaké odpovědi na první výzkumnou otázku jsem získala od dotazovaných kurátorek?

Tři ze čtyř kurátorek, se kterými jsem vedla rozhovor, uvedly, že předchozí zkušenosti s pracovní pozicí z jiných institucí nemají, čtvrtá se s prací kurátorky setkala ještě při studiích, kdy to byla jejich součástí. Jedna kurátorka nastoupila na pozici do galerie, ve které nyní působí již 27 let, ještě před dokončením studia, další kurátorka nastoupila ihned poté, co dostudovala vysokou školu a na současné pozici je přes 36 let. Druhé dvě před nástupem pracovaly jinde než ve výstavních institucích.

Co se týká vzdělání kurátorek, tři z nich absolvovaly různé programy vysokoškolských studií věnujících se hlavně dějinám umění a určité další kombinaci. Čtvrtá kurátorka má vystudovanou uměleckou střední školu, dále pak bakalářský program věnující se muzejní edukaci a nedokončená kurátorská studia.

7.2 Druhá otázka výzkumu

Jaké pracovní zázemí mají v galerii kurátoři a edukátoři a kolik jich v rámci galerie je?

Druhá výzkumná otázka směřovala ke zjištění celkových pracovních podmínek kurátorů a edukátorů v jednotlivých galeriích, případně v rámci jejich poboček. Jako podstatné body vnímám hlavně vzdálenost pracovních zázemí obou profesí a také poměr počtu osob na jednotlivých pracovních pozicích.

Ze všech rozhovorů, které jsem absolvovala, vyplývá, že všechny kurátorky i edukátorky mají své hlavní pracovní zázemí v galeriích v blízkosti výstavních prostorů. U kurátorek se většinou jedná o kancelář, která se nachází v jedné z poboček galerie a která je sdílena s více kolegy, ne nutně pouze kurátory. Edukátorky mají také své kanceláře, které jsou, až na jednu výjimku v liberecké galerii, využívány ve více lidech. Pro potřeby edukačních programů a dalších aktivit jsou ve všech galeriích více či méně velkorysé

prostory k jejich realizaci. Není však pravidlem, že by každá pobočka měla samostatný ateliér. V takovém případě se pak programy odehrávají přímo ve výstavních sálech.

Co se týká vzdálenosti pracovních míst, většinou se kanceláře obou profesí nacházejí ve stejných budovách galerií, někdy dokonce kurátorky a edukátorky sdílejí jednu kancelář, což je případ jihlavské galerie. Jedná se o kancelář, kterou společně sdílí až šest osob z odborného oddělení, což má podle slov kurátorky své výhody i nevýhody. Nevýhodou je malý prostor a množství lidí, když je zapotřebí soustředit se na práci. *„Ale nestěžuji si, má to výhody, protože jak jsme všichni spolu, tak se rychleji na čemkoliv domluvíme. Právě tady s kolegyní⁹⁷ se přes stůl bavíme a tak.“* Obtížnější setkávání edukátorek a kurátorek je zřejmě v Pardubicích, kde byl už v době rozhovoru chystán přesun části edukačního oddělení i některých kurátorů do nové pobočky v budově Automatických mlýnů. Před přesunem však v jedné z poboček, Domě U Jonáše, sídlila kancelář edukátorek a pouze jedné kurátorky. Edukátorka v rozhovoru uvedla, že ostatní kurátoři z galerie měli v té době kanceláře v Zámku Pardubice. Postupné stěhování pracovních prostorů probíhá také v plzeňské galerii, která nově spravuje Semlerovu rezidenci. V ní už je nyní zřízen open space, který využívá hlavně jedna z edukátorek, ale zároveň slouží i průvodcům a dalším pracovníkům z rezidence. Podle kurátorky z plzeňské galerie se do rezidence přesune i část kurátorů z dosavadních kancelářů.

Poměr počtu osob na pracovních pozicích kurátorů a edukátorů je poměrně vyvážen ve třech galeriích. V Gočárově galerii pracuje pět edukátorek na čtyři celé úvazky a podle informací z webových stránek⁹⁸ je zde zaměstnáno také pět kurátorů. V jihlavské Oblastní galerii Vysočiny působí dvě edukátorky a dvě kurátorky. Na edukaci je celkem 1,5 úvazku, kurátorky mají dva celé úvazky a občasně se výstavního projektu ujme jako kurátor také ředitel galerie. Zapojení ředitele galerie do role kurátora je běžná i v Galerii umění Karlovy Vary. Kromě něj pracují v hlavní pobočce dvě kurátorky, jedna také jako produkční výstav, druhá je kurátorkou sbírek a má pouze částečný úvazek. Edukátorky působí v Karlových Varech dvě, každá z nich na jedné pobočce. Odlišné poměry panují ve zbývajících dvou

⁹⁷ Kolegyní je míněna jedna z edukátorek.

⁹⁸ Zmíněno v kapitole 4.7 Galerie a jejich prezentace na webových stránkách v podkapitole 4.7.2 Gočárova galerie v Pardubicích (str.36).

galeriích. V Liberci po restrukturalizaci není zaměstnán žádný kurátor a edukátorka zde působí jen jedna na necelý úvazek. V Západočeské galerii v Plzni jsou edukátorky dvě, pouze jedna z nich má celý úvazek, druhá má poloviční úvazek také jako kurátorka. Kromě ní pracuje v galerii dalších 6 kurátorů.

Z informací získaných při rozhovorech vyplynulo, že je v galeriích stále častěji najímána externí výpomoc. Všechny edukátorky uvedly, že externí lektory a lektorky využívají hlavně v letních měsících, kdy pořádají příměstské tábory. Většinou jsou autorkami koncepce a programu tábora zaměstnané edukátorky, externisté pak vypomáhají při samotné realizaci. Externí lektory do procesu přípravy zapojují jen v pardubické a karlovarské galerii. Mimo letní měsíce jsou externisté využíváni jen v Oblastní galerii Liberec, což je jistě dáno podstavem edukačního oddělení. Lektori vedou připravené edukační programy k výstavám a expozicím celoročně, autorkou koncepce je samotná edukátorka. Všechny čtyři kurátorky, se kterými jsem v rámci rozhovorů mluvila, potvrdily, že ani externí kurátoři v galeriích nejsou výjimkou a k jejich najímání dochází stále častěji.

Nabízí se otázka, zda je najímání externistů řešením nedostatečného množství zaměstnanců na klíčových pozicích v galeriích. Nejednou v rozhovoru zaznělo, že je při přípravě nové výstavy externím kurátorem obtížná vzájemná komunikace. To ztěžuje práci nejen edukátorům, kteří by jistě uvítali poskytnutí podrobnějších informací před jejím zahájením, než pouze název výstavy, ale i samotným kurátorům z galerie, produkčním a dalším profesím, které se na přípravě výstavy podílejí. Je možné, že tento komunikační šum se pak stává běžnou praxí, ačkoliv zrovna výstavu připravuje kurátor v galerii zaměstnaný? Další otázkou je najímání externích lektorů, případně jak by pak taková spolupráce mezi edukátory z galerie a externisty měla vypadat. Je šťastné řešení malého počtu edukátorů tím, že se domlouvají externí lektori? A když už k tomu dochází, neměli by být externisté zapojováni do celého procesu více, než jako pouhý dozor dětí?

7.3 Třetí otázka výzkumu

V jaké podobě momentálně funguje spolupráce mezi kurátory a edukátory v rámci fungování galerie, případně při vytváření výstav?

Poslední výzkumná otázka mířila ke klíčové informaci pro celou diplomovou práci, a to k možnostem spolupráce mezi kurátory a edukátory uvnitř galerie. Důležité je obzvláště to, zda jsou edukátoři zváni a zapojováni do tvorby koncepce výstavy, jejího rozložení v prostoru. Právě to považují za aktivní spolupráci, která by v ideálním případě měla v galeriích fungovat hlavně proto, že edukátoři hrají podstatnou roli v zpřístupňování instituce a samotných výstav veřejnosti. Důležité je zmínit, že taková spolupráce velmi záleží na profesních i soukromých vztazích v rámci instituce. V krajských galeriích, kde se spolupracovníci navzájem většinou všichni znají a pravidelně potkávají, je tato potřeba dobře nastavených vztahů akcentována ještě o to více. V souvislosti se spoluprací je také podstatné zjištění, jak mezi kurátory a edukátory probíhá předávání informací a materiálů ohledně výstav.

Z pěti galerií, které jsem měla možnost navštívit a ve kterých jsem mluvila s edukátorkami a kurátorkami, skutečná aktivní spolupráce funguje pouze v Oblastní galerii Vysočiny v Jihlavě. Konkrétní příklad je zmíněn už výše,⁹⁹ kdy se podařilo vytvořit výstavu *Hvězdolet / Dítě v každém z nás*, u které byla hlavní kurátorkou edukátorka z galerie. To už je ovšem mimořádný projekt, který je ukazatelem dobře nastavených vztahů, jež tuto spolupráci umožňují. Kromě toho v Jihlavě funguje i další spolupráce, a to během připravování edukačních programů, kdy se kolegové zaměstnaní na různých pozicích, nejen kurátoři, zapojují do získávání a obstarání potřebných materiálů a pomůcek. Edukátorka popsala tuto spolupráci následovně: „*A co se týče edukace, když děláme nějakou akci, tak napíšeme hromadný mail všem, kdo co má doma, jestli by něco nemohl donést. Pekli jsme tady na Vánoce perníčky, takže mi holky půjčovaly vály, válečky, že jsem se zeptala, kdo co má.*“ Další spolupráce mezi oběma profesemi (ale nejenom mezi nimi) probíhá na základě sdíleného kalendáře. Jedná se o to, kdy mají edukátorky naplánované nějaké akce nebo programy a zároveň v galerii probíhá například deinstalace výstav. V takovém okamžiku se na základě informací z kalendáře upřednostní domluvená akce edukátorek a deinstalace či instalace výstav probíhá tak, aby je nenarušila. V ostatních galeriích podle slov dotazových k takové aktivní spolupráci nedochází. Pouze v Pardubicích edukátorka

⁹⁹ V kapitole číslo 6 Zjištěné informace v rámci jednotlivých galerií v podkapitole 6.3 Oblastní galerie Vysočiny v Jihlavě (str. 50).

z Gočárový galerie zmínila, že vzhledem k tomu, jak se edukační oddělení v aktuálním složení koncipovalo až nedávno, takové aktivní zapojení prozatím neiniciovaly. Myslí si, že do budoucna tomu budou kurátoři nakloněni.

Předávání materiálů a dalších informací k výstavám je mezi oběma profesemi v navštívených krajských galeriích na různé úrovni.

V Gočárově galerii a v Západočeské galerii v Plzni probíhají před otevřením výstavy pro edukátorky komentované prohlídky, v Pardubicích je vedou kurátoři a kurátorky výstav: *„Kurátoři nás po tom, co už díla visí, provázejí a říkají, co kde přesně bude.“* V Plzni to, kdo provádí výstavou, záleží na okolnostech, jak uvedla dotazovaná kurátorka: *„Když je výstava zahájena, často i po tiskové konferenci, která je vždycky před vernisáží, tak po jejím skončení procházíme s edukátory výstavu, kde jim řekneme znovu, co o tom víme. A to buď děláme my kurátoři, nebo i autoři výstav, kteří na tu tiskovou konferenci přijíždějí.“*

Všechny edukátorky se shodují, že materiály k připravovaným výstavám a jejich dostupnost záleží na tom, kdo je zrovna kurátorem. Důležitou roli hraje hlavně to, zda je kurátor zaměstnancem instituce, nebo zde figuruje jako externista. Právě s externími kurátory bývá složitá domluva, kdy není výjimkou, že jedinou informací před nainstalováním výstavy je její název a termín konání, jak už bylo zmiňováno výše. V tomto ohledu je momentálně nejsložitější situace v Oblastní galerii Liberec, kde v době realizace rozhovoru využívali pouze externisty. S podobnou situací se ale setkávají také v Karlových Varech, kde jsou externí kurátoři autory všech výstav v Becherově vile a více než poloviny realizovaných výstav v hlavní pobočce. Situace bývá podobná i v jihlavské galerii, kde je využívání externích kurátorů podle dotazované kurátorky čím dál častější. Trochu jinak je to nastavené v Západočeské galerii v Plzni. Tam většina zaměstnaných kurátorů zastává spíše funkci produkčních výstav. To znamená, že externí autoři koncepcí sice fungují jako externí kurátoři v jiných zmíněných galeriích, ale zároveň zaměstnaní kurátoři zaštiťují veškerou další agendu včetně výpůjček, svozů či třeba vydávání katalogů, ke kterým potřebují informace s předstihem a mohou je předat dále i edukátorkám. V případě, že jsou kurátory výstav zaměstnanci galerií, je obvyklé, že mají edukátorky informace díky výstavnímu plánu. Další podrobnosti záleží většinou na osobě kurátora, někteří je poskytují edukátorkám automaticky, jiní na vyžádání. Podle mého názoru to mají nejlépe nastavené

v Pardubicích, kde funguje předávání informací přes sdílený disk, není to však podle všeho pravidlem: „*Záleží na té výstavě. Teď třeba máme už měsíc informace od kurátorů, máme společný sdílený soubor na disku.*“

Množství edukátorek se shoduje, že edukační programy k výstavě koncipují až na základě finální podoby instalace bez závislosti na tom, jaké materiály jsou jim poskytnuty s předstihem. Funguje to tak například v Galerii umění Karlovy Vary na obou pobočkách, v Západočeské galerii v Plzni i v Oblastní galerii Vysočiny v Jihlavě. Tam to edukátorka shrnula takto: „*Mě napadá, co s těmi dětmi budu dělat, až když vidím výstavu viset, až když tam přijdu a když vím, co konkrétně k těm obrazům chci říct. A to mě napadne až, když to vidím.*“ Je možné, že to tak edukátorkám vyhovuje z osobních preferencí nebo zkrátka ze zvyku. Subjektivně vidím dvě vysvětlení, proč se tento postup v edukátorské praxi používá. Prvním z nich je to, že edukátorkám nestačí k vytvoření funkčního edukačního programu pouze obrazová a textová dokumentace, kterou od kurátorů získávají. Z tohoto důvodu čekají až na finální podobu výstavy, se kterou se pracuje podstatně lépe, ačkoliv pak zde hraje nepříjemnou roli časová tíseň. Druhým je absence nabídky aktivního zapojení se do procesu koncipování výstavy.

Celkově z rozhovorů s edukátorkami bylo více či méně patrné, že když aktivní spolupráce neprobíhá, samy ji neinicují. Mohu se jen subjektivně domnívat, jaké k tomu mají důvody. Mezi možná vysvětlení lze uvést to, že se necítí mezi kurátory dostatečně kompetentní k tomu, aby mohly do výstav zasahovat, nebo je zkrátka nenapadlo, že by taková spolupráce mohla mezi oběma profesemi probíhat. Také je možné se při vysvětlení odkázat na dva již výše popsané modely¹⁰⁰ zařazování edukačních programů ve výstavních institucích a jejich strukturách podle Kariny Kottové¹⁰¹. Tyto modely rozdělují instituce podle jejich kritického přístupu na ty, které považují edukační programy za doprovodné, a na ty, které je vnímají jako esenciální složku. Právě v galeriích spadajících do druhé kategorie to může znamenat otevřenost k experimentálnějším formám programům i stírání rozdílů mezi kurátory a edukátory, jak se to podařilo uskutečnit v projektu jihlavské galerie.

¹⁰⁰ V kapitole číslo 3.2 Edukativní obrat (str. 22).

¹⁰¹ KOTTOVÁ, Karina. *Instituce a divák*, str. 75.

Nezodpovězenou otázkou, která vyplynula z rozhovorů, zůstává, v jaké formě by edukátoři, edukátorky, kurátoři a kurátorky mohli nastavit vzájemnou spolupráci, aby byla funkční a vyhovovala oběma stranám. Stojí vůbec edukátoři o to, aby byli zapojeni už v procesu koncipování výstavy? Pomohlo by jim to při přípravě edukačních programů více, než předávané materiály, a tím pádem by nemuseli čekat na finální instalaci výstavy?

Závěr

Hlavním cílem diplomové práce bylo zjistit, zda a jakým způsobem probíhá ve vybraných pěti galeriích umění spolupráce mezi kurátory a edukátory.

V teoretické části byly definovány obě profese a uvedeny okruhy jejich pracovní činnosti, jak je stanovila Národní soustava povolání. Z nich vyplynulo, že se obě profese mají v rámci svých pracovních povinností věnovat mimo jiné i komunikaci s návštěvníky, a také to, že edukátoři by se měli podílet společně s dalšími odbornými pracovníky na vzniku výstav a expozic. Jedná se o jeden z ukazatelů, že i v českém prostředí se alespoň náznakově projevuje vstřícný krok směrem k edukativnímu obratu a proměně výstavních institucí. Také se teoretická část věnovala kompetenčním a kvalifikačním požadavkům, které jsou na kurátory a edukátory v muzeích a galeriích kladeny. Zajímavé je, že ačkoliv byla pozice kurátora ustanovena dříve a také byl dříve založen studijní obor na vysoké škole, dodnes v Národní soustavě povolání nebyly konkrétní požadavky zpracovány. Oproti tomu u pozice edukátora jsou kompetence a vhodné studijní obory rozepsány poměrně podrobně. Poslední téma, které bylo v teoretické části popsáno, se věnovalo novému institucionalismu, edukativnímu obratu a jejich společnému úsilí proměnit tradiční pojetí muzeí a galerií. Základem této proměny je zvyšování důrazu na rozličné aktivity, vytváření výstav jako diskurzivních prostorů pro diskuzi i interakci a hledání alternativních komplexních způsobů, jak přistupovat ke vzdělávání. Při dosahování těchto cílů by se měly podílet různé profese v instituci, obzvláště kurátoři a edukátoři.

Teoretická část se stala východiskem pro empirický kvalitativní výzkum v praktické části, jehož cílem bylo zjistit současnou situaci spolupráce kurátorů a edukátorů ve vybraných galeriích. Ty byly zvoleny na základě splnění společných kritérií a jsou jimi Oblastní galerie Liberec, Gočárova galerie v Pardubicích, Oblastní galerie Vysočiny v Jihlavě, Galerie umění Karlovy Vary a Západočeská galerie v Plzni. Získávání informací proběhlo pomocí polostrukturovaných rozhovorů s kurátory a edukátory přímo v galeriích. Během března a dubna 2023 proběhlo jedenáct rozhovorů, tři z nich s kurátory, sedm s edukátory a jeden se zaměstnancem, který působí na obou zmiňovaných pozicích. Z poskytnutých informací z rozhovorů i z webových stránek vyplynulo, že oslovené galerie reflektují edukativní obrat nabízením různorodých programů nejen školám, ale i dalším

rozičným cílovým skupinám. To ovšem není jediná cesta, jak se na proměně a otevírání výstavních institucí veřejnosti podílet.

Důležitým bodem výzkumu bylo zjišťování, zda dochází v galeriích mezi edukátory a kurátory k aktivní spolupráci, a to hlavně při koncepci a realizaci nových výstavních projektů. Ukázalo se, že aktivní spolupráce v oslovených galeriích není nijak systematicky nastavená, často nebývá ani z jedné strany iniciována a tudíž neprobíhá. Jedinou výjimku ukázala Oblastní galerie Vysočiny v Jihlavě, kde se podařilo při výstavním projektu odstranit rozdíly mezi oběma profesemi a kurátorkou výstavy se stala edukátorka. Zatím je to však jen jeden projekt, který se podařilo tímto způsobem uskutečnit, takže otázkou zůstává, zda se stane běžnou praxí této galerie a příkladem pro praxi ostatním.

Prozatím zůstává v oslovených galeriích standardem tradiční model spolupráce, kdy kurátor či externí autor má na starosti koncepci a podobu nově vznikající výstavy, edukátor pak často pracuje až s hotovým produktem. Ke komunikaci dochází spíše z jedné strany, edukátorovi jsou poskytovány materiály či různá dokumentace, a ať už si o ně musí říct nebo je dostane automaticky, zůstává směrem k výstavnímu projektu víceméně pasivním členem.

Vzhledem k výpovědím edukátorů, kteří se většinou shodli na naučeném postupu, kdy nové edukační programy vznikají až na základě vizuálního vjemu z nově nainstalované výstavy, vyplynuly k další úvaze některé zatím nezodpovězené otázky. Zůstal by zaběhnutý postup práce na edukačních programech stejný, kdyby se výrazně zvýšila iniciativa kurátorů zapojit edukátory dříve? Došlo by na nějakou změnu, kdyby se skutečně systematicky nastavil postup v galeriích i muzeích tak, aby se aktivně a v rovnocenném týmu každý podílel na nově vznikajících výstavních projektech? Lze jen doufat, že i v českém prostředí, stejně jako ve světě, budou výstavní instituce stále častěji vyhledávat alternativní cesty ke vzdělávání a rozvíjení společnosti, a že aktivní spolupráce kurátorů a edukátorů postupně stane v rámci proměn zcela běžnou. Určité tendence k prvním krokům v tomto směru jsou patrné.

Seznam použité literatury

ALVESSON, Mats. Beyond neopositivists, romantics, and localists: A reflexive approach to interviews in organizational research. *Academy of management review*, 2003, vol. 28, 1, s. 13-33.

DEAN, David. *Museum Exhibition: Theory and Practice*. London and New York, 1994. ISBN 978-0415080163.

Definice muzea. *ICOM* [online]. 2022 [cit. 14.01.2023]. Dostupné z: <https://icom-czech.mini.icom.museum/icom/definice-muzea/#>

DROBNÝ, Tomáš, ed. a VYKOUPILOVÁ, Pavla, ed. *Muzejní edukátor: studijní materiál*. Brno 2020. ISBN 978-80-7028-553-4.

DUNCAN, Carol. *Civilizing Rituals. Inside Public Art Museums*. London – New York, 1995. ISBN 9780415070126.

FRIEDLOVÁ, Martina, ed. *Umění: prostor pro život a hru. Kurátor výstav*. Olomouc, 2008. ISBN 978-80-244-1997-8.

HAVLŮJOVÁ, Hana; HUDEC, Petr a INDROVÁ, Martina. *Památky nás baví 1*. Praha, 2015. ISBN 978-80-905631-6-2.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Praha, 2008. ISBN 978-80-7367-485-4.

HOFFMANN, Jens a Maria LIND. *To Show or Not to Show* [online]. Mousse, 2011, vol. 31. [cit. 2023-10-08]. Dostupné z: <https://www.moussemagazine.it/magazine/jens-hoffmann-maria-lind-2011/>

JAGOŠOVÁ, Lucie a Lenka MRÁZOVÁ. Tradition of museum pedagogy in the Czech Republic and the role of Brno museology in its development. In: *Museologica Brunensia: vědecký recenzovaný muzeologický časopis*. Brno, 2015, vol. 4, 2, s. 56-64. ISSN 1805-4722.

JIROUTOVÁ, Jana. Historický vývoj profese muzejního pedagoga pohledem zahraničních odborníků. In: KOCICHOVÁ, Ivana a Marie ŽÁČKOVÁ, ed. *Perspektivy české muzejní edukace*. Praha, 2016, s. 5-13. ISBN 978-80-7036-516-8.

- KESNER, Ladislav. Muzeum umění v digitální době: vnímání obrazů a prožitek umění v soudobé společnosti. Praha, 2000. ISBN 80-7035-155-1.
- KORECKÝ, David (ed.). *Médium kurátor: role kurátora v současném českém umění*. Praha, 2009. ISBN 978-80-86603-51-3.
- KOTTOVÁ, Karina. *Instituce a divák*. Praha, 2019. ISBN 978-80-906381-8-1.
- MAXWELL, Joseph A. *Qualitative Research Design: An Interactive Approach* (Applied Social Research Methods). U.S.A., 2004. ISBN: 978-0761926078.
- MIŠOVIČ, Ján. *Kvalitativní výzkum se zaměřením na polostrukturovaný rozhovor*. Praha, 2019. ISBN 978-80-7419-285-2.
- MORGANOVÁ, Pavlína, Terezie NEKVINDOVÁ a Dagmar SVATOŠOVÁ. *Výstava jako médium: české umění 1957-1999*. Praha, 2020. ISBN 9788088366133.
- NOVOTNÁ, Hedvika, Ondřej ŠPAČEK a Magdaléna ŠTOVÍČKOVÁ, ed. *Metody výzkumu ve společenských vědách*. Praha, 2019. ISBN 978-80-7571-025-3.
- O'NEILL, Paul a Mick WILSON, ed. *Curating and Educational Turn*. London, 2010. ISBN 978-0-949004-18-5.
- REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha, 2009. ISBN 978-80-247-3006-6.
- SHEIKH, Simon. Letter to Jane (Investigation of a Function). In: O'NEILL, Paul a Mick WILSON, ed. *Curating and Educational Turn*. London, 2010, s. 61-75. ISBN 978-0-949004-18-5.
- SCHEP, Mark a Pauline KINTZ, ed. *Průvodcovství je profese* [online]. Praha, 2022 [cit.20.10.2023]. ISBN 978-90-5006-201-5. Dostupné z: <https://vydavatelstvi.pedf.cuni.cz/index.php/2022/12/15/pruvodcovstvi-je-profese/>
- SCHEP, Mark ed. and KINTZ, Pauline, ed. *Guiding is a profession. The museum guide in art and history museums*. Amsterdam, 2017. ISBN/EAN 978-90-5006-201-5.
- SIMON, Nina. *The Participatory Museum* [online]. Santa Cruz, 2010.

SYROVÁ, Michaela. Osobnost' múzejného pedagóga. In: ŠOBÁŇOVÁ, Petra a Květoslava MUSILOVÁ. *Kultura, umění a výchova : výběr z textů 2013-2016 : muzejní a galerijní pedagogika : edukace v kultuře*. Olomouc, 2018, s. 239-243. ISBN 978-80-904268-3-2.

ŠOBÁŇOVÁ, Petra. Muzejní a galerijní pedagogika a její zastoupení na českých univerzitách. In: *Muzeum a škola: sborník příspěvků z konference Muzeum a škola, aneb, Aby věci promluvily: 20. a 22. března 2013*. Zlín, 2013. Acta musealia; suppl. 2013/1, s. 11-14. ISBN 978-80-87130-28-5.

ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Edukační potenciál muzea*. Olomouc, 2012. ISBN 978-80-244-3034-8.

ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Muzejní edukace*. Olomouc 2012. ISBN 978-80-244-3003-4.

ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

VERGO, Peter, ed. *The new museology*. London, 1991. ISBN 0-948462-03-5.

VERWOERT, Jan. Control I'm Here: A Call For the Free Use of the Means of Producing Communication, in Curating and in General. In: O'NEILL, Paul a Mick WILSON, ed. *Curating and Educational Turn*. London, 2010, s. 23-31. ISBN 978-0-949004-18-5.

VESELÁ, Romana, ed. *Pozice kurátor: poznámky správců umění a designu*. Ústí nad Labem, 2016. ISBN 978-80-7561-035-5.

VOORHIES, James. *Beyond objecthood: the exhibition as a critical form since 1968*. Cambridge, 2017. ISBN 978-0-262-03552-1.

Seznam použitých online zdrojů

Galerie umění Karlovy Vary. Galerie umění Karlovy Vary, Becherova vila, Letohrádek Ostrov [online]. © Galerie umění 2023 [cit. 12.01.2023]. Dostupné z: <https://www.galeriekvary.cz/>

Gočárova galerie [online]. © Gočárova galerie 2023 [cit. 14.01.2023]. Dostupné z: <https://vcg.cz/cs>

Kontakt. Oblastní galerie Vysočiny v Jihlavě [online]. © OGV 2023 [cit. 02.03.2023]. Dostupné z: <https://ogv.cz/kontakt>

Kontakty. Gočárova galerie [online]. © Gočárova galerie 2023 [cit. 01.03.2023]. Dostupné z: <https://vcg.cz/cs/o-galerii/kontakty>

Kontakty. Oblastní galerie Liberec. Muzeum evropského umění [online]. © 2023 [cit. 02.03.2023]. Dostupné z: <https://www.ogl.cz/kontakty-1>

Kontakty. Západočeská galerie v Plzni [online]. © 2023 [cit. 01.03.2023]. Dostupné z: <http://www.zpc-galerie.cz/cs/kontakty-14>

Kurátor. Národní soustava povolání [online]. 2023 [cit. 30.08.2023]. Dostupné z: <https://nsp.cz/jednotka-prace/kurator>

Muzejní edukátor. Národní soustava povolání [online]. 2023 [cit. 29.09.2023]. Dostupné z: <https://nsp.cz/jednotka-prace/muzejni-edukator>

Náš tým a kontakty. Galerie umění Karlovy Vary. Galerie umění Karlovy Vary, Becherova vila, Letohrádek Ostrov [online]. © Galerie umění 2023 [cit. 01.03.2023]. Dostupné z: <https://www.galeriekvary.cz/nas-tym-a-kontakty/>

Nový studijní program Edukace a interpretace v oblasti kulturního dědictví. Katedra dějin a didaktiky dějepisu [online]. © 2023 [cit.02.10.2023]. Dostupné z: <https://pages.pedf.cuni.cz/kddd/novy-studijni-program-pro-navazujici-magisterske-studium/>

O lektorském oddělení. *Oblastní galerie Liberec. Muzeum evropského umění* [online]. © 2023 [cit. 02.03.2023]. Dostupné z: <https://www.ogl.cz/o-lektorskem-centru>

Oblastní galerie Liberec. Muzeum evropského umění [online]. © 2023 [cit. 14.01.2023]. Dostupné z: <https://www.ogl.cz/>

Oblastní galerie Vysočiny v Jihlavě [online]. © OGV 2023 [cit. 19.01.2023]. Dostupné z: <https://ogv.cz/>

Pro školy. *Oblastní galerie Vysočiny v Jihlavě* [online]. © OGV 2023 [cit. 19.01.2023]. Dostupné z: <https://ogv.cz/pro-skoly>

Pro školy/K aktuálním výstavám. *Gočárova galerie* [online]. © Gočárova galerie 2023 [cit. 14.01.2023]. Dostupné z: <https://vcg.cz/cs/programy/pro-skoly/pro-skoly-aktualni-k-vystavam>

Pro školy/Stálé. *Gočárova galerie* [online]. © Gočárova galerie 2023 [cit. 14.01.2023]. Dostupné z: <https://vcg.cz/cs/programy/pro-skoly/pro-skoly-stale>

Rada galerií České republiky [online]. Copyright © RGČR, 2014 [cit. 03.01.2023]. Dostupné z: <http://rgcr.cz/>

ŘEHORŤKOVÁ, Jarmila. Pardubická galerie míří do nové lokace. Budovu Winternitzových mlýnů zabydlí už s novou identitou od Matěje Hanauera a Jana Matouška. In: *CZECHDESIGN. O českém designu víme vše* [online]. © 2003-2023. 13. ledna 2023. [cit. 14.01.2023]. Dostupné z: <https://www.czechdesign.cz/temata-a-rubriky/pardubicka-galerie-miri-do-nove-lokace-budovu-winternitzovych-mlynu-zabydli-uz-s-novou-identitou-od-mateje-hanauera-a-jana-matouska>

Vzdělávání – Galerie umění Karlovy Vary. *Galerie umění Karlovy Vary. Galerie umění Karlovy Vary, Becherova vila, Letohrádek Ostrov* [online]. © Galerie umění 2023 [cit. 13.01.2023]. Dostupné z: <https://www.galeriekvary.cz/vzdelavaci-programy-galerie-umeni/>

Vzdělávání – pro školy. *Oblastní galerie Liberec. Muzeum evropského umění* [online]. © 2023 [cit. 14.01.2023]. Dostupné z: <https://www.ogl.cz/nabidka/vzdelavaci>

Západočeská galerie v Plzni [online]. © 2023 [cit. 14.01.2023]. Dostupné z: <http://www.zpc-galerie.cz/cs>

Seznam příloh

Příloha 1: Fotografie z návštěvy Oblastní galerie Liberec

Příloha 2: Fotografie z návštěvy Gočárový galerie v Pardubicích

Příloha 3: Fotografie z návštěvy Oblastní galerie Vysočiny v Jihlavě

Příloha 4: Fotografie z návštěvy Galerie umění Karlovy Vary

Příloha 5: Fotografie z návštěvy Západočeské galerie v Plzni

Příloha 6: Získané materiály z galerií

Příloha 7: Text e-mailu oslovující pracovníky galerií